

Onderzoeksrapport

Samen dynamisch handelen

Onderzoeksrapport naar leergemeenschappen in de driehoek van ouders - school – jeugdgezondheidszorg.

In opdracht van ZonMw

Onderzoeks- en procesmatig uitgevoerd door:
Simone Kiezebrink (ouder)

Tonnis Bolks, Anne Dreke Deddens, Linda Fix, en Marja de Jager – Vreugdenhil, Ingrid Paalman-Dijkenga, Elske Schudde – Brouwer en Tanja van der Vinne (Viaa).

De rapportage is opgesteld door Ingrid Paalman-Dijkenga

November, 2024

Samen dynamisch handelen

Onderzoek naar leergemeenschappen in de driehoek van ouders – school - jeugdgezondheidszorg

In opdracht van ZonMw

Onderzoeks- en procesmatig uitgevoerd door:

Tonnis Bolks, Anne Dreke Deddens, Linda Fix, en Marja de Jager – Vreugdenhil, Simone Kiezebrink, Ingrid Paalman-Dijkenga, Elske Schudde – Brouwer en Tanja van der Vinne.

De rapportage is opgesteld door Ingrid Paalman-Dijkenga

November 2024

Via
Postbus 10030
8000 GA ZWOLLE
038 - 425 55 42

Woord vooraf

Om jeugdigen gezond, veilig en kansrijk te laten opgroeien wil de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd (RKJ) in de regio Noord Veluwe verschillende initiatieven en kennisdomeinen met elkaar verbinden. De leefwereld van jeugdigen verder verkennen en deze meenemen in overwegingen en besluitvorming. Universele en selectieve preventie worden ingezet om jeugdigen positief en zo normaal mogelijk te laten opgroeien in de maatschappij en om te kunnen gaan met de uitdagingen van het leven. Hiervoor wordt de samenwerking gezocht tussen ouders/ jeugdigen, onderwijs en jeugdgezondheid. De afstemming en samenwerking tussen genoemde betrokkenen is niet vanzelfsprekend, terwijl dit wel zo zou moeten zijn. Ouders en jeugdigen hebben vanuit de rechten van het kind, recht om mee te praten, mee te beslissen en betrokken te zijn. In deze rapportage vindt u een weergave van verschillende professionele leergemeenschappen (LG's) die zijn opgezet om invulling te geven aan een gedeeld verlangen: deel uit te maken van het gezond laten opgroeien van kinderen in hun context waarbij er aandacht is voor het kind binnen de dynamische driehoek van school, thuis en jeugdgezondheid. Deze verslaglegging richt zich voornamelijk op het proces van de LG's in de diverse scholen. Daarin worden zijdelings uitstapjes gemaakt naar onderdelen van inhoud die aan de orde zijn geweest.

Er zijn veel mensen betrokken geweest bij de totstandkoming van de LG's en de uiteindelijke weergave van deze LG's in deze rapportage. We willen een ieder bedanken voor diens inbreng, betrokkenheid en positief kritische inbreng. Er is veel geleerd, uitgedacht en ontwikkeld met elkaar. Zoals Ken Robinson eens sprak 'Most great learning happens in groups. Collaboration is the stuff of growth' (het meeste leren gebeurt in groepen, samenwerking maakt dat we groeien). Een dynamische driehoek vormt vraagt van ons allen samenwerken in de diepste zin van het woord. Samenwerken is daarmee omschreven als een vorm van organiseren waarbij mensen duurzame afspraken maken, gericht zijn op een gezamenlijk doel, effect of gezamenlijke opgave en delen van het werk of activiteiten op elkaar afstemmen om dat gezamenlijke doel te bereiken (naar Kaats & Opheij, 2023). Deze samenwerking zijn we vanuit een diversiteit van mensen in schoolorganisaties aangegaan. Een weergave hiervan vindt u in dit verslag.

Deze rapportage maakt onderdeel uit van het project Dynamische Driehoek van de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd Noord-Veluwe (RKJ).

Inhoud

WOORD VOORAF	3
SAMENVATTING	5
HOOFDSTUK 1 OVER SAMEN DYNAMISCH HANDELEN	6
1.1 AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK	6
1.2 VOORGESCHIEDENIS	6
1.3 CONTEXT	6
1.4 VRAAGSTELLING	7
1.5 LEESWIJZER	7
HOOFDSTUK 2 THEORETISCHE VERANTWOORDING	8
2.1 PARTICIPATIE	8
2.2. LEERGEMEENSCHAP EN LEREN	9
2.3 SAMENWERKEN IN DE DRIEHOEK	10
2.4 CONCLUSIE.....	11
HOOFDSTUK 3 ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	12
3.1 INLEIDING	12
3.2 ONDERZOEKSMETHODIEK	12
3.3 PROCES VAN PAO	12
3.4 PARTICIPANTEN.....	13
3.5 VALIDITEIT, BETROUWBAARHEID EN ETHIEK.....	14
HOOFDSTUK 4 PRESENTATIE VAN DE RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	15
4.1 LG DE WEGWIJZER OLDEBROEK	15
4.2 LG 'T STERRENLICHT 'T HARDE	15
4.3 LG ALFONS ARIËNS HARDERWIJK.....	16
4.4 LG IMMANUELSCHOOL NUNSPEET	18
4.5 RESULTATEN ALGEMEEN.....	19
4.5.1 PROCESSEN.....	19
4.5.2 LESSONS-LEARNED	20
4.5.3 OVERKOEPELENDE THEMA'S.....	20
HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE, DISCUSSIE, AANBEVELINGEN	22
5.1 INLEIDING	22
5.2. CONCLUSIE.....	22
5.3 DISCUSSIE	24
5.4. AANBEVELINGEN	25
BRONNEN VAN WAARDE	27
BIJLAGEN	28
BIJLAGE 1 - PRAATPLAAT LG 'T STERRENLICHT 'T HARDE.....	29
BIJLAGE 2 - RAPPORTAGE LG DE WEGWIJZER OLDEBROEK.....	30
BIJLAGE 3 - LG ALFONS ARIËNS HARDERWIJK PUBLICATIE.....	31

Samenvatting

Om jeugdigen gezond, veilig en kansrijk te laten opgroeien wil de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd (RKJ) in de regio Noord Veluwe verschillende initiatieven en kennisdomeinen met elkaar verbinden. De leefwereld van jeugdigen verder verkennen en deze meenemen in overwegingen en besluitvorming. In het veilig en gezond opgroeien is het van belang verschillende perspectieven van jongeren, ouders en professionals mee te nemen in de keuzes die gemaakt worden voor kinderen en jongeren. Vanuit de aanvraag RKJ Noord Veluwe zijn twee projecten binnen de RKJ uitgevoerd. Te weten 'op naar een veerkrachtige jeugd' en het project 'de dynamische driehoek'. Over laatstgenoemde wordt in dit onderzoeksverslag een weergave gegeven. Het project is in aanvang gestart op drie basisscholen in de regio Noord Veluwe en halverwege project uitgebreid met een vierde school in de regio Noord Veluwe.

Het project had tot doel om in concrete praktijken te leren over deze praktijken. Hierbij is gebruik gemaakt van het fenomeen leergemeenschappen. De praktijken gingen in op het leren en ontwikkelen met elkaar in de driehoek van ouders, school en jeugdhulp. Elke leergemeenschap is gevormd vanuit een inhoudelijk thema. Dit thema is vanuit de driehoek onderzocht en er is geleerd hoe door middel van leergemeenschappen, gewerkt kan worden in de driehoek. Praktijkleren staat centraal binnen dit project van de dynamische driehoek. De ervaringen van ouders, kinderen en jongeren, professionals bepalen de werkwijze en zijn uitgangspunt voor de manier waarop wordt geleerd en aanpassingen in het project worden gedaan voor verbetering. Specifieke vraagstelling voor het werken in de dynamische driehoek is: "Hoe draagt het werken in een leergemeenschap in een school bij aan het versterken van de dynamische driehoek ten behoeve van het gezond opgroeien van jeugdigen?"

Er is gekozen voor participatief samen leren in leergemeenschappen om de vraagstelling te beantwoorden omdat dit uitgaat van de opvatting dat elke stem ertoe doet in de leergemeenschap en dat elke stem een bijdrage levert aan de oplossing van het vraagstuk. Het middel voor goede participatie is de dialoog. De dialoog is erop gericht om de ander te begrijpen, perspectieven te kunnen en mogen delen en om vandaaruit met elkaar komen tot nieuwe ideeën en oplossingen voor het vraagstuk dat voorliggend is.

Vanuit de verschillende LG's die binnen deze subsidie zijn uitgevoerd zijn een aantal overkoepelende thema's te benoemen die van belang zijn voor de samenwerking in de dynamische driehoek. Ten eerste is het van belang dat er een duidelijke routekaart is voor het werken binnen de dynamische driehoek. Ten tweede de blijvende aanwezigheid van betrokken professionals gedurende de looptijd van de LG. Ten derde: kinderen en jeugdigen hebben, vanuit alle LG's geconcludeerd, nog nauwelijks een rol in de dynamische driehoek. Als vierde is het hebben van een gezamenlijk belang (ambitie, visie) waardevol binnen het leren en ontwikkelen van de dynamische driehoek zoals vormgegeven in een LG. In overeenstemming met het hebben van een gezamenlijk belang, is als vijfde punt gelijkwaardigheid en wederkerigheid van werken met elkaar in de dynamische driehoek, naar voren gekomen als thema. De opbrengst van het werken in een LG aan het gezond opgroeien van jeugdigen ligt in de basis in het leren kennen van elkaars praktijken. Een belangrijk onderdeel daarbij is luisteren naar elkaar en elkaars werelden leren begrijpen. Ouders, professionals in de school en de jeugdgezondheid willen elkaars praktijken leren verstaan en vanuit gezamenlijkheid werken aan het gezond opgroeien van jeugdigen in en om de schoolorganisatie. Wederkerigheid, vertrouwen, het bouwen aan de relatie dragen zorg voor het 'hoe' in de dynamische driehoek.

Collectief leren ontstaat wanneer een ieder in de driehoek vanuit diens perspectief volledig aanwezig kan en mag zijn. Uit de praktijken van de LG blijkt dat ouders daarin een belangrijke stem kunnen hebben wanneer deze ruimte wordt geboden. Het werken aan gezond opgroeien van jeugdigen vraagt om een duidelijk inhoudelijk thema waaraan betrokkenen in de dynamische driehoek zich kunnen verbinden in een LG. Een transparante opzet van werken in een LG moedigt het collectief leren aan. In de doorontwikkeling van de dynamische driehoek en het werken in LG's dient hiermee rekening te worden gehouden.

Hoofdstuk 1 Over samen dynamisch handelen

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Om jeugdigen gezond, veilig en kansrijk te laten opgroeien wil de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd (RKJ) in de regio Noord Veluwe verschillende initiatieven en kennisdomeinen met elkaar verbinden. De leefwereld van jeugdigen verder verkennen en deze meenemen in overwegingen en besluitvorming. Universele en selectieve preventie worden ingezet om jeugdigen positief en zo normaal mogelijk te laten opgroeien in de maatschappij en om te kunnen gaan met de uitdagingen van het leven. Hiervoor wordt de samenwerking gezocht tussen ouders/ jeugdigen, onderwijs en jeugdgezondheid. De afstemming en samenwerking tussen genoemde betrokkenen is niet vanzelfsprekend, terwijl dit wel zo zou moeten zijn. Ouders en jeugdigen hebben vanuit de rechten van het kind, recht om mee te praten, mee te beslissen en betrokken te zijn.

1.2 Voorgeschiedenis

De RKJ in de regio Noord-Veluwe (vanaf nu RKJ) wil zoals gesteld, domein overstijgende initiatieven en kennisdomeinen met elkaar verbinden. De ontwikkelingen hieromtrent sluiten aan bij de evaluatie op de Jeugdwet, de zes actielijnen Zorg voor de Jeugd en het Transformatieplan Samenwerking Noord Veluwe 2018-2021. Daarnaast is er inhoudelijk overlap met de nota 'Volksgezondheidsbeleid 'Samen voor een gezond Noord Veluwe 2017-2021'. Kernen van voorliggende beleidsdocumenten zijn dat er sprake is van een sterke verbinding met school en jeugdhulp en dat school wordt gezien als ontmoetingsplaats voor de diverse instanties om zo nabij mogelijk bij jeugdigen hulp en ondersteuning te bieden.

1.3 Context

Jeugdhulpregio Noord Veluwe bestaat uit zeven gemeenten: Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek, Putten en Zeewolde. Gezamenlijk staat de jeugdhulpregio voor het 'recht doen aan kinderen en jongeren'. Vanaf het moment van de conceptie tot hun 23ste. Dat ze veilig, gezond en stabiel opgroeien als het kan in de eigen vertrouwde omgeving. Zodat zij de kans krijgen om zich binnen hun eigen mogelijkheden optimaal te ontwikkelen en op latere leeftijd een zo zelfstandig mogelijk leven te kunnen leiden (bron: jeugdhulpregionoordwestveluwe). In het veilig en gezond opgroeien is het van belang verschillende perspectieven van jongeren, ouders en professionals mee te nemen in de keuzes die gemaakt worden voor kinderen en jongeren. Vanuit de aanvraag RKJ Noord Veluwe zijn twee projecten binnen de RKJ uitgevoerd. Te weten 'op naar een veerkrachtige jeugd' en het project 'de dynamische driehoek'. Over laatstgenoemde wordt in dit onderzoeksverslag een weergave gegeven. Het project is in aanvang gestart op drie basisscholen in de regio Noord Veluwe en halverwege project uitgebreid met een vierde school in de regio Noord Veluwe. Het project had tot doel om in concrete praktijken te leren over deze praktijken. Hierbij is gebruik gemaakt van het fenomeen leergemeenschappen. De praktijken gingen in op het leren en ontwikkelen met elkaar in de driehoek van ouders, school en jeugdhulp. Elke leergemeenschap is gevormd vanuit een inhoudelijk thema. Dit thema is vanuit de driehoek onderzocht en er is geleerd hoe door middel van leergemeenschappen, gewerkt kan worden in de driehoek. Praktijkleren staat centraal binnen dit project van de dynamische driehoek. De ervaringen van ouders, kinderen en jongeren, professionals bepalen de werkwijze en zijn uitgangspunt voor de manier waarop wordt geleerd en aanpassingen in het project worden gedaan voor verbetering.

De doelstelling van dit project op langere termijn is het versterken van een lerende omgeving en verbetercyclus in de regio Noord Veluwe ten behoeve van het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en opvoeden van de jeugd. De doelstelling in het project is gericht op het opbouwen en doelmatig werken aan een structuur en cultuur om vandaaruit kennis met elkaar te delen en van elkaar te leren aan de hand van relevante vraagstukken.

Beschreven doelstellingen vanuit de subsidie specifiek voor de uitvoering van de dynamische driehoek:

- Het verbeteren van de samenwerking tussen onderwijs, jeugd, ouders en jeugdhulp als het gaat om de jeugdige.
- Wat ouders aangeven nodig te hebben bij het gezond, veilig en kansrijk opvoeden.
- Wat jeugdigen aangeven nodig te hebben bij het gezond, veilig en kansrijk op te groeien.
- Het vergroten van kennis en professionele vaardigheden als het gaat om gezond, veilig en kansrijk opvoeden.
- Het inzetten van deze kennis in de opleidingen aan hogeschool Viaa, KPZ en aan de WUR.

1.4 Vraagstelling

Specifieke vraagstelling voor het werken in de dynamische driehoek is: “Hoe draagt het werken in een leergemeenschap in een school bij aan het versterken van de dynamische driehoek ten behoeve van het gezond opgroeien van jeugdigen?”

- Welke processen worden waargenomen binnen de diverse leergemeenschappen?
- Welke ‘lessons-learned’ vanuit elke leergemeenschap zijn van belang voor het door ontwikkelen van de samenwerking binnen de regio Noord Veluwe?
- Welke overkoepelende thema’s zijn er vanuit de diverse leergemeenschappen te halen voor wat betreft (nieuwe) denk- en handswijzen?

1.5 Leeswijzer

In dit onderzoeksverslag wordt vanuit het theoretisch kader (Hoofdstuk twee) een methodologische weergave gegeven van de leergemeenschappen (Hoofdstuk drie). Vervolgens wordt door middel van de deelvragen het proces geschetst van de verschillende leergemeenschappen in de scholen van de regio Noord Veluwe (Hoofdstuk vier). Hoofdstuk vijf gaat in op de bevindingen door een conclusie te schetsen van uit de deelvragen en antwoord te geven op de hoofdvraag. De discussie en aanbevelingen vinden zijn weergave in hoofdstuk zes en hoofdstuk zeven.

Hoofdstuk 2 Theoretische verantwoording

In dit hoofdstuk worden een aantal begrippen beschreven die van belang zijn in dit onderzoek naar de dynamische driehoek. In paragraaf 2.1 wordt ingegaan op de uitgangspunten van participatie bij dit onderzoek. Gevolgd door een verkenning naar de begrippen leergemeenschap en leren (2.2), samenwerken in 2.3, gevolgd door de conclusie.

2.1 Participatie

Een van de belangrijkste aspecten in dit project van de dynamische driehoek is het participeren van de verschillende betrokkenen die om de jeugdige heen staan, daarbij de jeugdige niet uitgezonderd. Voor participatie in dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de definities van Hart en Fielding zoals onder andere verwoord in Verbeek & Ponte (2014). De participatieladder is hierbij een van de bekendste manieren in zorg, onderwijs en gemeente van waaruit participatie gedefinieerd wordt. Hart (2008) baseerde zijn participatieladder op de ladder van participatie van Arnstein (1969). Arnstein (1969) maakte met de ladder inzichtelijk op welke manier burgerbetrokkenheid kon worden gezien. De ladder is een leidraad om te zien wie de macht heeft wanneer belangrijke beslissingen worden genomen. Hart (2008) maakt deze ladder specifiek gericht op de rol van jeugdigen in het proces van participeren en besluitvorming. Het is vooral bedoeld om te duiden waar participatie plaats moet vinden of plaatsvindt. ‘Volgens Hart moeten de treden van de ladder worden opgevat als verschijningsvormen op een continuüm’ (p.48, Verbeek & Ponte, 2014). Daarbij is er op de ladder sprake van een aantal vormen van participatie. Deze gaat van manipulatie (jeugdigen doen iets in opdracht van een volwassene zonder te begrijpen waarom en waartoe) tot aan participatie die jeugdigen die besluiten initiëren en besluitvorming mogen toepassen.

#8 Geïnitieerd door de jeugd en gedeelde besluitvorming met volwassenen	Gradaties van reële participatie
#7 Geïnitieerd en geleid door de jeugd	Gradaties van reële participatie
#6 Geïnitieerd door volwassenen, gedeelde besluitvorming met de jeugd	Gradaties van reële participatie
#5 Geconsulteerd en geïnformeerd	Gradaties van reële participatie
#4 Toegewezen maar geïnformeerd	Gradaties van reële participatie
#3 Schijnparticipatie	Non-participatie
#2 Decoratie	Non-participatie
#1 Manipulatie	Non-participatie

Participatieladder van Hart (1992, p. 8)

Fielding stelt dat het betrekken van leerlingen bij schoolontwikkelingen belangrijk is en dat daarbij nagedacht moet worden op welke manier deze betrokkenheid en samenwerking eruitziet (Fielding, 2011). Fielding gebruikt de ladder van participatie als een manier om volwassenen (veelal leraren) te laten ontdekken welke patronen van luisteren worden toegepast met jeugdigen. Deze patronen gaan volgens Fielding over de manier waarop jeugdigen en volwassenen zich tot elkaar verhouden. Daarmee gaat, zo stelt Fielding in Verbeek & Ponte (2014), participatie altijd over de wijze waarop jeugdigen en volwassenen betrokken zijn op elkaar bij de initiatieven die er zijn. De gedachte die Fielding & Moss (2011) onderscheidt ‘generatie-overstijgend leren’. Dit leren wordt gekenmerkt door oprechte openheid naar de ander, een continue dialoog, waarderen van de samenwerking en anders omgaan met machtspositie, het erkennen van mogelijkheden en kansen door te werken met diverse generaties en de participatie is gericht op actie en verandering. Daarbij zijn altijd vertrouwen, wederzijds leren en persoonlijk contact van belang. Laatst genoemde aspecten zijn van belang voor het kunnen leren van en met elkaar. Participatief samen leren in leergemeenschappen gaat uit van de opvatting dat elke stem ertoe doet in de leergemeenschap en dat elke stem een bijdrage levert aan de oplossing van het vraagstuk. In Eelderink (2021) ligt het belang van participatief ook omvat in het houden van een dialoog en voorkomen van het debat. De dialoog is erop gericht om de ander te begrijpen, perspectieven te kunnen en mogen delen en om vandaaruit met elkaar komen tot nieuwe ideeën en oplossingen. Er is gekozen voor een actieve participatieve manier van onderzoeken door middel van leergemeenschappen.

De betekenis van een leergemeenschap wordt uiteengezet in 2.3. De onderliggende methodiek van dit onderzoek in leergemeenschappen wordt in hoofdstuk drie beschreven.

2.2. Leergemeenschap en leren

In zowel het onderwijs als de zorg zijn er vele vormen van leergemeenschappen aanwezig. Sommigen heten leergemeenschappen (LG), andere professionele leergemeenschappen (PLG) en ook termen als Community of Practice (CoP), werkleergemeenschap en Professional Learning Community (PLC) worden veelvuldig gebruikt. De kern van elke gemeenschap gaat over het feit dat mensen van en met elkaar willen leren en ontwikkelen. De grondgedachte van een lerende gemeenschap komt voort uit het gedachtegoed van lerende organisaties van onder andere Senge (2006) en Agris (1983). Het is gebaseerd op het idee dat mensen leren van hun fouten. “Het proces van het opsporen en herstellen van fouten” is wat Agris definieert als organisatorisch leren. Binnen dit leren is er sprake van single, double en triple loup leren (laatst genoemde is toegevoegd door Senge). In een professionele leergemeenschap gaat het erom dat je voortdurend het leren met elkaar organiseert en gebruik maakt van kennis en kunde van de groep (naar Lieskamp, 2019).

Leergemeenschappen kenmerken zich doordat een ieder streeft naar verbetering van het voorliggende vraagstuk en er wordt meebewogen met hetgeen daaruit voortkomt en zich aandient vanuit de context. Er is sprake van collectief leren. Een lerende gemeenschap kent een aantal bouwstenen. Deze onderdelen zijn het hebben van een gemeenschappelijke visie (1), een ondersteunende leercultuur (2), een open en veilige leercultuur (3), ondersteunend leiderschap (4), een reflectieve leeromgeving (5), samenwerking (6), een onderzoekende houding (7) en een gezamenlijke verantwoordelijkheid (8) (naar Lieskamp, 2019). De genoemde onderdelen worden kort toegelicht alvorens over te gaan naar wat in dit onderzoek wordt verstaan onder leren.

- 1- Gemeenschappelijke visie; deze wordt ontdekt door het stellen van een aantal vragen. Te weten waarvoor staan we met elkaar?, wat is het hogere doel?, waar willen we naartoe? en waar blinken we in uit? (van der Loo, Geelhoed & Samhoud, 2007). Wanneer deze vragen beantwoord worden er een bedoeling, een groter waartoe bepaald. Bij de leergemeenschap vanuit de driehoek is de kerndoelstelling het leren en ontwikkelen van de diverse organisaties die deelnemen in de driehoek om jeugdigen een ononderbroken ontwikkeling te gunnen.
- 2- Ondersteunende leercultuur; een goede leergemeenschap kenmerkt zich door het hebben van tijd, ruimte en mogelijkheden om samen te kunnen leren. Facilitering is een belangrijk onderdeel voor het goed kunnen slagen van de leergemeenschap. Bij ondersteunende aspecten kan gedacht worden aan de letterlijke en figuurlijke ruimte, toegang tot bronnen om onderzoek te doen en tijd om daadwerkelijk met het vraagstuk aan de slag te kunnen gaan.
- 3- Een open en veilige leercultuur; hiermee wordt bedoeld dat er een fundament is van gemeenschappelijke ambitie waarin ieders persoonlijke, professionele ruimte wordt benut en er is een basis van respect, erkende ongelijkheid en vertrouwen. Er zijn geen ‘foute’ antwoorden en de onderzoekende dialoog (Isaacs in Ruijters, 2019) is uitgangspunt waarin ‘mensen samen ideeën, vraagstukken en mogelijke handelingsperspectieven verkennen (Ruijters, 2019, p. 179).
- 4- Ondersteunend leiderschap; deze vorm van leiderschap ondersteunt de leergemeenschap door te enthousiasmeren, inspireren, faciliteren etc. Leiderschap is gedeeld. Dit houdt in dat leiderschap kan wisselen naar gelang het vraagstuk dat zich voordoet. Persoonlijk leiderschap van een ieder is nodig om het ondersteunende leiderschap uit te kunnen oefenen. Lieskamp (2019) stelt dat ‘ieder teamlid weet welke bijdrage hij kan of wil leveren op basis van eigen talenten. Het gaat ook om het delen van informatie op alle niveaus en het gezamenlijk nemen van beslissingen’ (p.64).
- 5- Een reflectieve leeromgeving; dit betreft een omgeving waarin er rust en ruimte is voor de betrokkenen om te reflecteren en handelen van een ieder centraal staat in dit reflectieve proces. Deze reflectieve leeromgeving biedt de mogelijkheid om kennis en vaardigheden te ontwikkelen voor het gestelde doel. Het draagt tevens bij aan de professionele ontwikkeling van een ieder in de leergemeenschap. Bekwaamheid en ontwikkeling van de persoonlijke professional vormen uitgangspunt bij een reflectieve leeromgeving.
- 6- Samenwerking; samenwerken binnen de leergemeenschap is erop gericht om vanuit de visie de bedoeling zichtbaar, merkbaar en voelbaar te maken. Samenwerking binnen de gemeenschap gaat altijd uit van

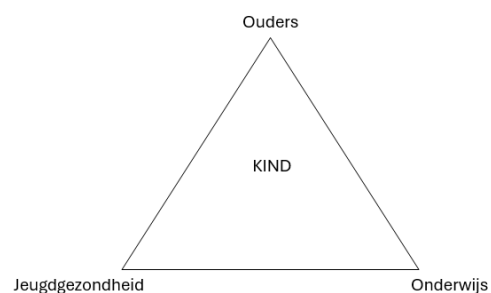
gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Hetgeen betekent dat naar ieders stem wordt geluisterd en er moeite wordt gedaan om elkaar perspectieven te begrijpen en daarmee te werken. Alle verschillende perspectieven ontstaan vanuit een intrinsieke waarde en zijn verrijkend ten opzichte van elkaar (Stoof, 2024).

- 7- Een onderzoekende houding; werken in een leergemeenschap kenmerkt zich door een proces van voortdurend 'doorleren'. Je maakt steeds nieuwe stappen en verdiept inzichten met elkaar. De eigen praktijk wordt reflectief en kritisch onderzocht met elkaar in het collectief (Verbiest, 2012).
- 8- Gezamenlijke verantwoordelijkheid; gedeelde verantwoordelijkheid creëert samenhang en verbondenheid op het vraagstuk om zo het best en meest passende antwoord te vinden op de gestelde vragen. *'Learning organizations are characterized by total employee involvement in a process of collaboratively conducted, collectively accountable change directed towards shared values or principles'* (Watkins & Marsick in Ruijters, 2019, p. 107). Het is werken met elkaar aan het in punt 1 genoemde gemeenschappelijke visie. Betrokkenen ondersteunen elkaar en spreken elkaar aan op het behalen van deze visie gedurende het proces.

De term leren is een veelomvattende term in zowel jeugdzorg en onderwijs en niet eenvoudig te duiden voor een proces als leren in de driehoek. Vanuit dit onderzoek is gebruik gemaakt van het gedachtegoed van leren zoals beschreven in het lectoraat Goede Onderwijspraktijken van hogeschool Viaa en het gedachtegoed van Ruijters (2019) over ecologisch leren. Laatst genoemde wordt gebruikt omdat deze de aandacht in leren richt op de ecologie van leren met betrekking tot relaties. Relaties vormen een wezenlijk onderdeel van succes in leren in een leergemeenschap. Leren en ontwikkelen zijn oneindig, zo stelt Ruijters (2019) en daarom doet een vaste definitie op leren geen recht aan de ontwikkelingen van leren tijdens ontmoetingen in een bijv. leergemeenschap. Leren en ontwikkelen zijn kernprocessen in het leven en die vinden meestal gewoonweg plaats zonder dat we erover nadenken. Wanneer het leven onder druk komt te staan, geldt dit ook voor het leren. Een belangrijk inzicht om mee te nemen tijdens leergemeenschappen over de driehoek. Ruijters (2019) pleit voor een manier van kijken van leren die de complexiteit ervan erkent (en dus niet zo makkelijk in een 'formeel aspect' te vatten is). Daarbij zijn drie perspectieven belangrijk te weten het holistische perspectief (waar gekeken wordt vanuit het deel naar het geheel), het systemisch perspectief (waar gekeken wordt van object naar relatie) en het organisch perspectief (waar gekeken wordt van een gebeurtenis naar te ontdekken patronen). Hierbij wordt altijd vertrokken vanuit de vraag die zich aandient en waarbij er van te voren geen pasklaar antwoord voorhanden is. Hierdoor kom je tot leren dat levenswaardig is, dat de moeite waard is om te leren, te ontdekken (Spoelstra, Zijlstra & Paalman, 2024). Dit leren kenmerkt zich door zowel formeel als informeel leren. Er kan geleerd worden wanneer er sprake is van: 1. iets dat een ieder de moeite waard vindt om te ontdekken, 2. inhoud die zich verbindt aan praktijken herkent, 3. er ruimte is voor verwondering, verbazing of uitdaging, 4. te maken heeft met vraagstukken die jou, de ander en de wereld aangaan, 5. waar ruimte is voor ontdekking en dat 6. altijd in verbinding staat met de wereld om ons heen.

2.3 Samenwerken in de driehoek

De leergemeenschappen zijn ingericht vanuit het denken, ontwikkelen en leren in de driehoek. Deze driehoek geeft de relaties weer die om het kind heen staan. Het denken vanuit de driehoek is mede geïnspireerd op het gedachtegoed van het Common Assessment Framework (CAF) (Mameren-Broers, 2018).

Figuur: werken in de driehoek ten behoeve van het kind in zijn context

Hierbij zijn ontwikkeling, opvoeding en omgeving uitgangspunten van denken en ontwikkelen. De CAF-methodiek wordt ook wel ingezet als gespreksinstrument wanneer er vragen zijn ontstaan over de ontwikkeling van een kind. De bedoeling is om vanuit de driehoek te komen tot een integrale kijk op het vraagstuk dat er ligt. In een leergemeenschap dat uitgaat van de driehoek dienen de diverse betrokkenen: onderwijs, jeugdgezondheid en opvoeding (ouders/ verzorgers) aanwezig te zijn. Preventie en het kijken vanuit diverse perspectieven, is het uitgangspunt bij het nadenken over de vraag in de leergemeenschap en bij de manier waarop een vraagstuk wordt bekeken in de diverse praktijken. Het aangaan van de vraag betekent een voortdurende co-creatie tussen de verschillende betrokkenen.

Zoals reeds eerder geschetst dient daarbij rekening te worden gehouden met wederkerigheid in de relatie. In principe ga je altijd uit van relationeel werken met elkaar. Dit wordt gekenmerkt door het leren kennen van de ander (Beurskens et al., 2022). Praktische wijsheid is een onderdeel van deze manier van werken. Daarbij staat de vraag centraal “Wat is het goede om te doen?”. Deze vraag wordt met elkaar beantwoord op een actieve participatieve manier van handelen en gaat uit van moraal en afweging (Beurskens et al., 2022; Albers & Kruiter, 2020). Hierbij wordt getracht dat data die wordt verzameld in het publieke domein praktische wijsheid, aandacht geeft (Albers & Kruiter, 2020).

2.4 Conclusie

Participatief samen leren in leergemeenschappen gaat uit van de opvatting dat elke stem ertoe doet in de leergemeenschap en dat elke stem een bijdrage levert aan de oplossing van het vraagstuk. In Eelderink (2021) ligt het belang van participatief omvat in het houden van een dialoog. De dialoog is erop gericht om de ander te begrijpen, perspectieven te kunnen en mogen delen en om vandaaruit met elkaar komen tot nieuwe ideeën en oplossingen voor het vraagstuk dat voorliggend is. De leergemeenschap kan goed functioneren wanneer wordt voldaan aan een aantal kenmerken zoals bijvoorbeeld het hebben van een gemeenschappelijke visie. De leergemeenschap gaat uit van vertrouwen, respect en relatie. Leren van en met elkaar is onderdeel van de leergemeenschap en kent een ecologische grondgedachte. Waarin verbanden, netwerken en leren en ontwikkelen voortdurend aanwezig zijn en door ontwikkelen. De leergemeenschappen worden inhoudelijk gekenmerkt door participatie vanuit de driehoek van betrokkenen die om het kind staan in zijn of haar ontwikkeling.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de keuze voor de methodiek van onderzoek doen uitgelegd, te weten participatief actieonderzoek. Achtereenvolgens worden de begrippen validiteit, betrouwbaarheid en ethiek verklaard vanuit het werken in leergemeenschappen binnen de RKJ met als basis het denken vanuit participatief actiegericht onderzoek.

3.2 Onderzoeksmethodiek

Actieonderzoek gaat vooral over het met elkaar in de diverse praktijken actief zijn. Onderzoek en praktijk zijn hierbij verbonden. Participatief Actieonderzoek (PAO) is volgens Eelderink (2021) een onderzoeksbenadering die mensen in staat stelt met elkaar complexe problemen in het werk en leven op te lossen. Eelderink stelt *'Door middel van het gezamenlijk onderzoeken van hun situatie en de perspectieven van diverse betrokkenen hierop, wordt duidelijk hoe de onderzochte problematiek is ingebed in het grotere systeem, hoe de gewenste situatie eruitziet en waar kansen liggen voor positieve verandering (p. 23)'*. PAO wordt daarmee een 'community-up' benadering waarbij institutionele en niet-institutionele actoren een rol spelen in het maatschappelijke vraagstuk. Er wordt uitgegaan van een gelijkheid van deelname waarbij ieder in een expertrol wordt gezien, komend vanuit verschillende achtergronden en perspectieven. Daarbij richt de leergemeenschap zich op het verbeteren, vernieuwen of veranderen van het collectief handelen. Deze handelingen worden ontworpen en bedacht in het samenspel met elkaar. De keuze voor PAO is mede verantwoord doordat het een gedragen verandering moet zijn door de mensen die ermee te maken krijgen. Hierbij wordt tevens gekeken naar wat 'is'. Dus welke kennis (zowel expliciet als impliciet) is aanwezig vanuit de betrokkenen en hoe draagt die kennis bij aan het leren, verbeteren en het vinden van oplossingen voor de praktijksituatie.

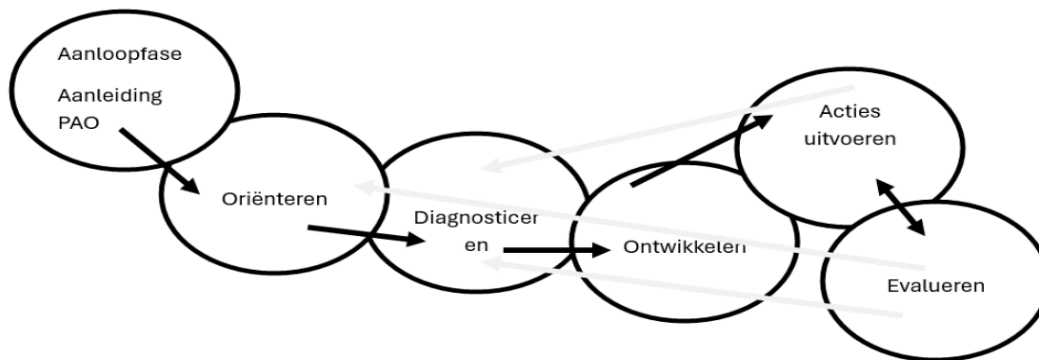
3.3 Proces van PAO

De aanleiding van het ontwikkelen van de PAO door middel van leergemeenschappen is het bevorderen van samenwerking in de driehoek ten behoeve van de ontwikkeling van het kind in zijn context. De vraag die daarbij gesteld is luidt: "Hoe draagt het werken in een leergemeenschap in een school bij aan het versterken van de dynamische driehoek ten behoeve van het gezond opgroeien van jeugdigen?" Daarbij geformuleerde deelvragen zijn hieronder weergegeven.

1. Welke processen worden waargenomen binnen de diverse leergemeenschappen?
2. Welke 'lessons-learned' vanuit elke leergemeenschap zijn van belang voor het door ontwikkelen van de samenwerking binnen de regio Noord Veluwe?
3. Welke overkoepelende thema's zijn er vanuit de diverse leergemeenschappen te halen voor wat betreft (nieuwe) denk- en handswijzen?

Alle deelnemende partijen hebben zich gecommitteerd aan de doel- en vraagstelling in aanvang van de PAO. Binnen de leergemeenschap, werkend vanuit PAO, zijn een aantal fasen te onderscheiden. Deze fasen zijn doorlopend aanwezig en er is niet perse sprake van een lineair proces maar van een non-lineair proces. De te doorlopen fasen in de leergemeenschap zijn de oriëntatie-, diagnostische-, ontwikkel-, actie- en evaluatiefase. Voorafgaand aan deze fasen is de beschreven, besproken en gedeelde aanleiding van het onderzoek. In dit onderzoek ging het hierbij om het ontdekken of een leergemeenschap een bijdrage levert aan het versterken van opgroeien van jeugdigen in de context van de school- en leefomgeving. In de verschillende leergemeenschappen is in de oriëntatiefase kennis gemaakt met elkaar. Hierbij is het vraagstuk verhelderd en in beeld gebracht wat er precies aan de hand is. De vraag achter de vraag is verkend. Dit houdt in dat er veel tijd en aandacht is besteed aan het goed kunnen horen van de verschillende perspectieven en achtergronden.

De volgende fase binnen de leergemeenschap ging in op het dieper inzoomen op het vraagstuk zodat er een gemeenschappelijk beeld zou ontstaan van de Ausgangssituatie van de leergemeenschap. Deze fase geeft uiteindelijk inzicht in het dieper liggende vraagstuk waar een oplossing voor moet komen. De fase van ontwikkelen geeft in gezamenlijkheid invulling aan een richting of plan van aanpak. De ontwikkelfase loopt daarmee over in de actiefase. Hierbij wordt ingezoomd op de te ontwikkelen acties die het vraagstuk mede helpen oplossen. Acties worden uitgezet, uitgevoerd en vrijwel daarna geëvalueerd en gereflecteerd. Voortdurend reflecteren en acties bijstellen is overigens in elke fase onderdeel van het proces. De evaluatiefase binnen deze vraag is voor de leergemeenschappen een evaluatie aan het einde van de looptijd van de aanvraag. Dit beantwoordt mede de deelvragen die zijn gesteld. Om antwoord te kunnen geven op de vraag wat een leergemeenschap kan betekenen voor de ontwikkeling van jeugdigen, worden deze met elkaar vergeleken op proces. Hieruit kunnen thema's, lessons-learned naar voren komen die van belang zijn voor praktijk en theorie. Hieronder wordt het proces in beeld weergegeven.

Figuur: PAO en wisselwerking tussen de verschillende fasen

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van leergemeenschappen in diverse plaatsen in Noordwest Veluwe, zoals hierboven beschreven. De leergemeenschappen gezamenlijk vormen input om inzicht te krijgen in de processen en thema's die naar voren komen en een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de jeugdige in diens context. Op deze manier worden hoofd- en deelvragen beantwoord.

3.4 Participanten

Vanuit het project werken in de driehoek zijn er verschillende participanten te onderscheiden. De benoemd om tijdens de PAO te begeleiden, mogelijkheden te scheppen voor het horen van ieders stem en deelname op een gelijkwaardige manier te organiseren. In elke leergemeenschap zijn ouders betrokken. Deze ouders zijn gevraagd door middel van een open oproep. Wanneer deze oproep geen gehoor kreeg, is er gericht gevraagd aan mensen of ze deel wilden nemen in de leergemeenschap van de dynamische driehoek. Elke leergemeenschap is onderzoeksmatig gevolgd om te kunnen komen tot beantwoording van de hoofd- en deelvragen. Per leergemeenschap was er een onderzoeker aanwezig vanuit hogeschool Viaa (Centrum voor samenlevingsvraagstukken of het uit het lectoraat Goede Onderwijspraktijken). Elke leergemeenschap was tevens verbonden aan het centrum voor Jeugdgezondheid (JGZ), betrokkenen vanuit JGZ namen deel in de leergemeenschap. Professionals uit de scholennamen deel aan de diverse leergemeenschappen. Samenvattend bevat de leergemeenschap participanten uit oudergeleding van de schoolorganisatie, participanten uit de jeugdgezondheidszorg en participanten uit het onderwijs. Ouders die mee wilden doen in een LG zijn zowel door persoonlijke communicatie, via sociale media en een email/ brief uitgenodigd om hun interesse kenbaar te maken voor een bijdrage in de LG. Het aantal participanten per leergemeenschap is verschillend. In elke leergemeenschap is een procesbegeleider en een onderzoeker aanwezig van buiten de schoolorganisatie om de LG te begeleiden en onderzoeksmatig het proces te kunnen volgen. IN de LG wordt gestreefd naar betrokkenheid vanuit de school, ouders en de jeugdgezondheid te weten het CJG.

3.5 Validiteit, betrouwbaarheid en ethiek

Deze alinea wordt besproken aan de hand van de drie pijlers van actieonderzoek: praktisch, betrouwbaar en ethisch verantwoord (van der Zouwen, 2022). Door te werken in leergemeenschappen vanuit een vraag die leeft in de dynamische driehoek wordt gewerkt aan relevant, bruikbaar en overdraagbaar onderzoek. Deze praktijkcomponent wordt door alle participanten ondersteund, met nadruk degenen die in de dynamische driehoek werken. Door met elkaar in leergemeenschappen te werken vanuit een actuele vraag ontstaat er een beter begrip van de situatie, bevordert de samenwerking en ontstaan er nieuwe acties om het vraagstuk op te lossen. De te nemen stappen dienen navolgbaar te zijn voor alle participanten en in gezamenlijkheid besproken en genomen te worden, de betrouwbaarheid van het onderzoek wordt hiermee vergroot. Door voortdurende met elkaar vanuit een onderzoekende dialoog te werken, waarbij stappen en processen zorgvuldig worden weergegeven wordt betrouwbaarheid bevordert. Er wordt verantwoording gedaan over het proces, de manier van handelen en het waarom van het handelen. Binnen elke leergemeenschap wordt zelfcontrole toegepast door met elkaar blijvend te bevragen of de goede dingen worden gedaan en of dit ook goed gebeurt. Triangulatie vindt plaats door de verschillende kanten continue te blijven belichten en er, indien mogelijk, diverse technieken worden ingezet om het antwoord te vinden op het vraagstuk in de leergemeenschap. Door verschillende leergemeenschappen naast elkaar te leggen worden antwoorden ontdekt over de gestelde overkoepelende hoofdvraag en daarbij behorende deelvragen. Voorafgaand aan het daadwerkelijk starten van de leergemeenschap worden er verwachtingen gedeeld over de omgangsvormen tijdens de leergemeenschap en hoe wordt omgegaan met de informatie die wordt gedeeld in de leergemeenschappen. Door een ieder vanaf het begin te betrekken bij de opzet, uitvoering en evaluatie wordt zorgvuldigheid nagestreefd (ontleend aan van der Zouwen, 2022; Migchelenbrink, 2019).

In dit hoofdstuk is ingegaan op de methodiek van participatief actiegericht onderzoek. De verschillende fasen zijn besproken en inzichtelijk gemaakt op de betekenis van het werken in leergemeenschappen. De leergemeenschappen zijn het gekozen middel om antwoord te vinden op de hoofdvraag. Belangrijke opmerking hierbij is wel dat ook in de leergemeenschappen sprake is van een uit te werken vraag met daaraan gekoppeld de fasen van onderzoek. Er is dus sprake van verschillende loops in dit participatief onderzoek.

Hoofdstuk 4 Presentatie van de resultaten van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt een weergave gegeven van de verschillende leergemeenschappen die zijn uitgevoerd binnen de dynamische driehoek. Elke LG heeft een eigen verhaal en signatuur. De resultaten, voornamelijk over proces, zijn opgehaald vanuit de verschillende LG's. Aan het einde van dit hoofdstuk worden algemene resultaten behorende bij de overkoepelende deelvragen van dit onderzoek, weergegeven. De beschreven LG's achtereenvolgens zijn: de Wegwijzer- Oldebroek, 't Sterrenlicht-'t Harde, Alfons Ariëns – Harderwijk en de Immanuëlschool te Nunspeet.

4.1 LG de Wegwijzer Oldebroek

Basisschool de Wegwijzer in Oldebroek formuleerde binnen de LG het doel om het kind centraal zetten en daaromheen de juiste afstemming te realiseren tussen ouders, school en jeugdhulp. Om dit te bereiken is een LG gevormd van ouders (N=5), de directeur, de intern begeleider, een medewerker van het centrum Jeugd en Gezin (CJG), procesbegeleider en onderzoeker. De specifieke vraag die de LG zichzelf had gesteld was 'Hoe wordt in de driehoek van ouders, onderwijs- en jeugdhulpprofessionals in een leergemeenschap geleerd ten behoeve van kinderen?' Er zijn acht bijeenkomsten geweest met betrokkenen. In totaal zijn er daaruit voortvloeiend zeven interviews geweest met de leden van de leergemeenschap en twee interviews met ouders buiten de leergemeenschap. In deze leergemeenschap heeft tevens literatuuronderzoek plaatsgevonden. Ouders geven aan dat het van belang is om korte lijnen te hebben om de communicatie te verduidelijken en transparant te zijn over wat er gecommuniceerd wordt. Focus moet zijn om met het kind in gesprek te zijn en niet over het kind te praten. Ouders vinden het van belang om gelijkwaardig te zijn in de driehoek. Ouders geven aan dat ze d.m.v. de LG meer inzicht hebben gekregen in wat er speelt in de school en waar je terecht kunt met je hulpvragen. Het heeft ouders aangemoedigd om actiever contact te zoeken met de elkaar en met de school bij vragen rondom opvoeding en ondersteuning bij de opvoeding. Leraren zijn actiever geworden in de terugkoppeling naar ouders wanneer er gebeurtenissen spelen. Kinderen zijn aanwezig bij de kind gesprekken. Het gesprek wordt met kinderen gevoerd en niet meer zonder kinderen. Professionals geven aan dat ze geleerd hebben over hoe ouders bepaalde onderwerpen beleven. Dit maakt dat de professionals aangegeven zich nog meer bewust te zijn van het belang van naast de ouders te staan. Ouders moeten serieus genomen worden, aldus de professionals. Professionals moeten hiervoor mede proactieve samenwerking zoeken met ouders. Professionals binnen de schoolorganisatie zijn zich bewust dat je, in gezamenlijkheid met ouders, proactief naar het CJG kunt doorverwijzen voor ondersteuning. Vanuit de geformuleerde vraag geven ouders en professionals aan dat kinderen meer gezien en gehoord worden, dat de samenwerking ouders en professionals kinderen helpt in hun ontwikkeling. Er is een lans gebroken voor kinderen met een etiketje door een andere benadering te kiezen. Kinderen hebben meer inspraak tijdens de kind gesprekken. De betrokkenen bij de LG geven de volgende leer- en ontwikkelpunten aan vanuit de LG. Er zijn korte lijnen tussen de drie partijen ontstaan, er is een open houding vanuit transparante communicatie, er wordt met het kind gesproken: de inbreng van het kind wordt serieus genomen, ouders zijn een gelijkwaardige en serieuze partner die een plek verdienen door ze voortdurend onderdeel te laten zijn van de stappen en ontwikkelingen van hun kind, informatie over de thuissituatie in vroeg stadium meenemen, kwaliteiten van een kind benadrukken en niet slechts de problemen in kaart brengen en tot slot kwam de LG tot de conclusie dat het belangrijk is om te erkennen dat er altijd ruimte voor verbetering is in de samenwerking van de driehoek. Vast en blijvend personeel binnen de verschillende hoeken van de driehoek kan daaraan bijdragen. Er is een onderzoeksverslag opgemaakt van deze LG en deze is te vinden in de bijlage.

4.2 LG 't Sterrenlicht 't Harde

Basisschool 't Sterrenlicht in 't Harde heeft vanaf de start van het project deelgenomen aan de LG. Deze LG vormde een samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), een ouder, een intern begeleider en de directeur van de school. De school had aangegeven dat ze de samenwerking met het CJG wilde borgen om er zorg voor te dragen dat ondersteuning laagdrempelig bleef, in de school plaats vond en nabij was voor ouders, kinderen en leraren. Het project waar 't Sterrenlicht onderdeel van uitmaakte was het project 'Josje'. Josje staat voor project Jeugd, ouders en school en wil een bijdrage leveren aan de onderlinge samenwerking tussen de verschillende actoren in de driehoek (zie theoretisch kader). Vanuit de school en

de CJG was er regelmatig overleg rondom ondersteuningsvragen van leraren en ouders. Er was tevens een zoektocht naar gelijkwaardigheid vanuit expertises en ervaringskennis. In de LG zijn een aantal sessies uitgevoerd die inzicht moesten geven in de vraagverkenning vanuit de ouders, school en CJG. Hieruit is onder andere een onderzoek uitgevoerd door studenten vanuit de vraag of voor ouders en leraren duidelijk was welke rol er voor het CJG lag binnen de school en waar nog ontwikkelkansen lagen. Dit onderzoek is gepresenteerd in de LG. Belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek waren (1) dat er vanuit een wederzijdse behoefte evaluatieve momenten gepland moesten worden tussen leraar en het CJG om voortgang te bespreken. Hierin staat het bespreken van verwachtingen, verantwoordelijkheden, wensen en behoeften centraal. Er wordt aangeraden deze evaluatiemomenten vier keer per jaar in te plannen; (2) Een ouderavond organiseren voor ouder(s)/verzorger(s) aan het begin van elk schooljaar. Hier wordt informatie gegeven over wat het CJG precies inhoudt en wanneer je hen kan inschakelen omdat uit de gehouden enquêtes bleek dat ouder(s)/verzorger(s) niet volledig helder hebben wanneer ze bij het CJG terecht kunnen; (3) het informatiesysteem Parro blijven gebruiken voor korte en duidelijke communicatie. Parro is een app voor de communicatie tussen leraar en ouder(s)/verzorger(s). Uit enquêtes en interviews blijkt dat beide partijen het fijn vinden om dit korte lijstje te hebben en te behouden en (4) dat er een studieochtend georganiseerd moet worden voor de leraren van het Sterrenlicht. De studieochtend bestaat uit verschillende workshops waarin rollen, verantwoordelijkheden van betrokken partners (en ingezoomd vanuit leraar perspectief) centraal staan. Uit de gehouden interviews is gebleken dat leraren niet helder hebben wanneer zij of het CJG hulp bieden.

De school gebruikt de JOS-methodiek. Deze methodiek ondersteunt de samenwerking in de driehoek ouders – school – jeugdhulp/jeugdgezondheid als er een opgroei-/opvoedvraag ontstaat. De centrale vraag van de leergemeenschap was: Hoe kan het samenwerken in de dynamische driehoek op het Sterrenlicht versterkt worden? Dat leidde na een aantal bijeenkomsten en verdiepend kwalitatief onderzoek tot het gezamenlijke doel: de methodiek (JOS) moet geborgd worden en ook helder voor iedereen zijn dat dat de werkwijze is. Daarnaast het verhaal achter de methodiek kenbaar maken en werken aan drempelverlaging. Vervolgens hebben de leden van de LG besloten een Betekenaar in te huren om bovenstaande visueel vast te leggen en overdraagbaar te maken voor nieuwe en aanwezige leraren, ouders en CJG. De achterliggende boodschap: we zijn nabij. Als je hier op school komt staat er een breed netwerk om je heen en word je daardoor opgevangen. Ook leraren worden door dat netwerk ondersteund. Iedereen heeft wel eens ondersteuning nodig en dat is normaal. Het plan is dit te communiceren op de website, de schoolgids, tijdens kennismakingsgesprekken met ouders en in het team met leraren zodat zij het echt doorleven. Een tweede belangrijke pijler voor de borging is een vast gezicht van het CJG op school. Dit blijkt door wisselingen binnen de schoolorganisatie en ook binnen het CJG lastiger te realiseren. De LG is afgerond vanuit deze bevindingen. Zie voor de praatplaat van de betekenaar de bijlagen.

4.3 LG Alfons Ariëns Harderwijk

Op de Alfons Ariëns basisschool te Harderwijk is een LG gevormd met een leraar, een directeur (vanwege een nieuwe baan tijdens proces gestopt), ouders (N=4), CJG (N=2, vanwege ziekte is een CJG deelnemer halverwege gestopt), een onderzoeker en een procesbegeleider (er heeft een wisseling plaatsgevonden i.v.m. een nieuwe baan van de eerste procesbegeleider). In de tijd van Covid19 was er op de Alfons Ariëns de wens om een LG te starten met vertegenwoordiging van ouders, leraren en jeugdgezondheidszorg. In gesprek met een ouder en de directeur is het thema 'mediawijsheid' verkent. Ouders met affiniteit voor dit thema zijn gevraagd om deel te nemen in de LG met dit onderwerp. De leraar is door de directeur gevraagd om deel te nemen omdat deze affiniteit had met ICT en sociale media in de schoolorganisatie. In de LG zijn gesprekken gevoerd over dit thema. Hieruit is de volgende doelstelling geformuleerd in de LG: "Op de Alfons Ariënschool is er een continu proces gaande waarin leraren, ouders en kinderen en het CJG samenwerken aan de bewustwording van sociale media. Hierin richten ze zich op de kansen en de gevaren, waardoor er op een gezonde manier wordt omgegaan met digitale technologie en schermtijd." De LG kenmerkte zich door een herkenbare inhoud. De bijeenkomsten werden geleid door de procesbegeleider, en startte altijd met een rondje kennisooft, ieder deelnemer werd de kans geboden te delen over inzichten of opmerkelijke zaken die in de afgelopen tijd gepasseerd waren. Meestal onder te verdelen in drie categorieën te weten 1) *zorgen of gedachten delen* bijvoorbeeld anekdotische verhalen over thuis, 2) *actualiteit delen* denk bijvoorbeeld aan het bespreken van

WhatsApp groepjes van ouders waar de leraar niet inzit of het bespreken van ‘Gossipgirl-accounts’ en 3) *kennis delen* bijvoorbeeld inzicht in de aanpak van gameverslaving binnen Tactus en een samenvatting van een boek of artikel. De leergemeenschap is acht keer bij elkaar geweest, telkens een uur. Verdeeld over twee schooljaren, gemiddeld 1x per 10 weken. Daarnaast hebben ouders twee keer een thema ouderavond georganiseerd voor ouders van de bovenbouw rondom mediawijsheid. Concrete acties die door de leden van de LG zijn afgesproken hadden te maken met het regelmatig terugkoppelen aan alle ouders wat er binnen de LG besproken is, het maken van een roadmap voor de week van de mediawijsheid die op school werd gehouden, het aanleggen van een appgroep om te communiceren en het aanmaken van een mailadres voor ouders waar ze terecht konden met eventuele vragen. Door ouders zijn voor de themavonden ‘kletsputten’ gemaakt met onderwerpen die te maken hebben met mediawijsheid om het gesprek erover op gang te brengen. Een aantal geleerde lessen vanuit de LG op het Alfons Ariens zijn hieronder in drie punten weergegeven.

1. Urgentie en expertise. Ouders, leraar en directeur gaven allen aan dat ze uit persoonlijke belangstelling voor het onderwerp aangehaakt zijn. Het is opmerkelijk dat de ouders zowel in hun gezin (als opvoeder) als in hun werk (als professional) te maken hebben (gehad) met media/ICT. Daarmee brengen zij vanuit een handelingsverlegenheid (hoe deal ik ermee in mijn gezin?) urgentie en vanuit hun professionele expertise in de LG in hebben gebracht. Het gevoel van expertise en urgentie bij de deelnemers lijkt een belangrijk gegeven om aan te kunnen haken, vanuit het CJG was men minder aangehaakt en actief in de LG. De deelnemer omschreef deze rol als: *“Ingewikkeld en minder dicht bij het vuur, ik zou er de volgende keer wel zo weer instappen als ik meer te brengen had”*.

Ook de leraar en de directeur gaven een gevoel van urgentie weer, zo beschrijft de leraar dat er regelmatig voorvallen zijn in de klas: *“Tijdens een portfoliogesprek door ouders bevraagd op het online gebeuren in de klas, er is een ruzie online uitgevochten, we merkten dat ouders er verschillend mee om gaan. Ook zijn kinderen aan het ‘spammen’, wat tot irritatie leidt.”*

De directeur geeft aan dat hij “best wel schrikt van de verhalen die zo op tafel komen.” Hij reageert hier onder andere op een ouder die meldt “dat er appgroepen zijn waar alleen ouders in zitten die af en toe commentaar hebben op de gang van zaken op school. “

2. Iedereen is gelijk en draagt verantwoording.

De LG bestaat uit ouders, school en jeugdzorg, een driehoek die versterkt moet worden door inzet van een LG, daarbij is de afspraak dat alle partijen gelijke inbreng hebben en gelijk vertegenwoordigd worden. Een vooraf opgezette structuur is daarbij helpend. Om te illustreren hoe gelijkwaardigheid in de LG werd geprobeerd te borgen drie voorbeelden:

- 1) Op enig moment was er sprake van een impasse, de projectleider gaf aan dat de LG alleen door kon gaan als er voldoende ouders aan zouden haken. Waarop de directeur te kennen gaf dat de LG wellicht geen bestaansrecht had. Interessant is dat de enige ouder die op dat moment aangehaakt was voor een doorstart heeft gezorgd door nogmaals een oproep onder ouders te doen, nu met een concreet thema ‘mediawijsheid’, wat zorgde voor voldoende ouders.
- 2) De directeur heeft een ingewikkelde rol in de LG, hij wordt gezien als leider en dat is ook zijn rol in de school. In de LG is dat niet het geval. Nadat er een gesprek is geweest tussen de LG procesbegeleider en de directeur kon deze meer ontspannen luisteren en deelnemen. De procesbegeleider zegt hierover: *“het gesprek met de directeur was erg verhelderend qua rolverdeling, deze kon meer achteroverleunen en ik kon door de ontstane ruimte meer mijn rol als gespreksleider opnemen”*.
- 3) Voor bijeenkomst zeven hebben zich mensen gemeld vanuit de gemeenteraad (beleidsadviseur en wethouder) die graag eens mee willen kijken. De LG is enigszins aarzelend maar nodigt hen uit op voorwaarde dat zij meedoen en niet alleen toekijken. Dat gebeurt ook. In de kennisdeling delen ze onder andere waar zij thuis tegen aan lopen *“Ik zit zelf op Tiktok, voornamelijk om te kijken waar mijn dochter druk mee is. Om hun bronnen te checken zeg maar”* en er wordt een inkijkje gegeven in de situatie vanuit het

perspectief van de gemeente: *“Deze maakt zich zorgen over complexe situaties in gezinnen, deze vindt het belangrijk dat gezinnen ‘gevoeld’ worden, het jeugdbudget binnen de gemeente loopt uit de pas. Kinderen hebben steeds meer hulp nodig, problematiek wordt heftiger. Deze geeft aan dat deze een voorstander is van vroeg signalering, school is een plek waar dat gebeurt.”*

3. Een gestructureerde LG als katalysator van een onderwerp? De concrete opbrengst van de LG is natuurlijk aan te wijzen: een ouder enquête, twee ouderavonden en bijvoorbeeld de mediasnacks. Of het ook echt iets veranderd heeft op een ander minder concreet niveau is men minder eenduidig. Een ouder benoemt: *“we hebben concrete dingen opgeleverd, maar of het echt waarde heeft? Misschien werkt het drempelverlagend. Meer bekendheid?”* De leraar vindt de opkomst van de ouderavond laag maar noemt wel dat deze *“een klankbord heeft gehad bij de invulling van de ouderavond”* tevens wordt de LG een katalysator genoemd *“mede door de LG ben ik een opleiding gaan doen en bleef het steeds onderwerp van gesprek”* Een ouder noemt ook dat het verkennend is geweest *“We hebben iets moois neergezet, het was verkennen, delen en we hebben ouders opgezocht”* Daarmee lijkt de LG, naast een praktische output, ook de ‘motor’ achter het onderwerp, om telkens opnieuw aandacht te genereren voor het onderwerp. Dit is echter niet voor iedereen even zichtbaar, ouders op de ouderavond gaven desgevraagd aan: *“Nee, ik wist niks van de LG, ik vind het onderwerp gewoon belangrijk. Dus mooi dat er iets georganiseerd wordt”*

Uit de evaluatie blijkt dat de deelnemers van de LG de opzet en structuur als helpend hebben ervaren. *“Strak georganiseerd, geen oeverloze discussie’ en ‘prettige vorm”* en *“Er waren geen dissonanten in de groep.”* Een gespreksleider die de bijeenkomsten leidt is belangrijk, wisselingen maken de LG kwetsbaar. De leraar: *“De LG gaat door als klankbord maar er zit nog geen energie in, de directeur is natuurlijk weg, dat helpt ook niet mee.”* Ook vanuit het CJG is men niet meer aangehaakt: *“ We hebben te maken met langdurige ziekte en dat bemoeilijkt de zaak”*

Van het werken in deze LG is een artikel gepubliceerd. Te vinden in de bijlage.

4.4 LG Immanuelschool Nunspeet

In de Immanuelschool te Nunspeet is een LG gevormd vanuit de driehoek met de volgende betrokkenen: ouders (N=6), CJG (N=4, later N=2 door verandering van baan), de directeur, de intern begeleider en een onderzoeker. Ouders zijn vanaf het begin in de lead geweest voor de invulling van de LG. Een procesbegeleider heeft de bijeenkomsten begeleid. In aanvang van de LG is een inventarisatie gedaan om te ontdekken wat de daadwerkelijke vraag is die er ligt in de driehoek. Deze inventarisatie (post-its) is gedaan rond drie aspecten: ontdekken (wat gaat goed?), dromen en doen rond de samenwerking school, ouders en het CJG.

Ouders hebben ontdekt dat ze tevreden zijn over:

- het contact tussen leraar en kind en het zien van (de talenten van) het kind;
- het signaleren van (gedrags)problemen op school en het bespreken ervan met ouders;
- de laagdrempelige toegang tot en de werkwijze van het CJG;
- de eerlijkheid die in de leergemeenschap naar voren kan komen.

Professionals hebben ontdekt dat ze tevreden zijn over:

- het (open) contact tussen school en het CJG;
- de bereidheid tot samenwerken binnen de leergemeenschap;
- het samen zoeken naar wat het best past bij ieder kind.

Ouders dromen ervan dat:

- de school *alle* kinderen ziet en ‘verder kijkt’ dan het onderwijs;
- er meer bekendheid en duidelijkheid komt voor alle ouders over de rol van school en CJG;
- de hulp laagdrempeliger wordt en sneller (met korte lijnen) wordt gegeven, zodat zwaardere hulp voorkomen kan worden.

Professionals dromen ervan dat:

- er *echt* samen wordt gewerkt in de dynamische driehoek;
- ieder vanuit zijn eigen expertise kan meedenken;

- er een duidelijke structuur komt.

Ouders willen het volgende doen:

- ouders er meer bij betrekken en bij hen ophalen wat de wensen en verbeterpunten zijn in de driehoek;
- duidelijkheid geven over de rol en de doelen van CJG;
- zorgen dat het CJG makkelijk(er) bereikbaar wordt;
- ouders informeren over opvoedingszaken;
- leraren breder laten kijken dan alleen naar de leerling (systemisch kijken).

Professionals willen het volgende doen:

- ouders informeren over jeugdzorg;
- meer tijd nemen/claimen;
- elkaar blijven ontmoeten;
- ouders als ambassadeurs inzetten.

Vanuit de inventarisatie is een onderzoeksvraag geformuleerd door betrokkenen binnen de LG. Deze overkoepelende vraag ging over of ouders de route weten waar ze terecht kunnen met hun opvoedingsvragen.

Binnen de LG van de Immanuelschool zijn ze met dit thema aan de slag gegaan. Daarbij wordt vanuit de LG het volgende ontdekt voor de samenwerking binnen de driehoek. Om een gelijkwaardige driehoek te vormen dienen ouders evenredig vertegenwoordigd te zijn in de LG. In de LG van de Immanuelschool hadden ouders de leiding en dat heeft ervoor gezorgd dat contacten met andere ouders soepel liep. Het creëerde sneller betrokkenheid vanuit andere ouders. De expertise van ouders werkt stimulerend. Een voorbeeld hierbij was dat ouders zelf aan de slag gingen met praktische zaken in de school onder andere door middel van een enquête om de ouders van de school te betrekken bij het onderwerp. Ouders spelen een grote rol binnen de LG en zien dit ook als waardevol. Doordat de regie bij ouders ligt, zal de LG blijven bestaan nadat de subsidietijd is afgelopen is de verwachting.

Binnen de LG van de Immanuelschool wordt aangegeven dat een procesbegeleider nodig is geweest, zeker in het begin. Doordat de procesbegeleider een andere baan kreeg, ging de opstart van de LG langzaam. Later is dit met de nieuwe procesbegeleider goed gegaan en kwam de snelheid goed in het proces. Duidelijke communicatie, binnen de LG, over het proces houdt het proces op gang. In deze LG waren leraren niet betrokken, dat is als een gemis ervaren omdat bij veel inhouden binnen de LG, de betrokkenheid van leraren gewenst was.

4.5 Resultaten algemeen

De algemene resultaten worden verbonden aan de gestelde deelvragen in dit onderzoek naar het vormgeven van een LG binnen een basisschool waarbij uit wordt gegaan van werken in de dynamische driehoek ter bevordering van de ontwikkeling van een jeugdige. De gestelde deelvragen zijn als volgt:

- Welke processen worden waargenomen binnen de diverse leergemeenschappen?
- Welke 'lessons-learned' vanuit elke leergemeenschap zijn van belang voor het door ontwikkelen van de samenwerking binnen de regio Noord Veluwe?
- Welke overkoepelende thema's zijn er vanuit de diverse leergemeenschappen te halen voor wat betreft (nieuwe) denk- en handelwijzen?

4.5.1 Processen

Op de vraag welke processen worden waargenomen binnen de diverse leergemeenschappen is vooral evaluatief gekeken naar de ontwikkelingen die in de verschillende LG's aanwezig zijn geweest. Vanuit de diverse LG's valt op dat de procesbegeleider in eerste instantie nadrukkelijk aanwezig is om in gezamenlijkheid met de betrokkenen in de LG te kunnen samenwerken vanuit een gestelde vraag. Een voorzitter (dit kan de procesbegeleider zijn maar dit kan ook wisselen) is helpend geweest om het proces op gang te houden. De zoektocht naar de vraagverkenning is er een die in gezamenlijkheid gedaan moet worden om de betrokkenheid van de verschillende mensen dicht nabij te laten zijn. In aanvang van het starten van een LG is het nodig dat er korte lijnen zijn tussen de verschillende partijen in de driehoek. Communicatie in het proces van het starten, uitvoeren en evalueren van een LG is in het proces nodig. Woorden als transparantie en openheid, het vraagstuk eerlijk op tafel leggen en met elkaar verkennen is nodig om een goed proces te kunnen lopen. Werk met elkaar

aan de gezamenlijke positie. Wat in alle LG's naar voren komt is dat het ingewikkeld blijkt om kinderen op een gelijkwaardig niveau te betrekken bij een LG. In de LG's is het veelal over kinderen gegaan, kinderen zijn geen onderdeel geweest als partner in het proces. In het proces speelt gelijkwaardigheid een belangrijke rol. In diverse (Sterrenlicht en Wegwijzer) wordt nadrukkelijk aangegeven dat ouders serieuze partners zijn en er nadrukkelijk werk gemaakt moet worden om hen mee te nemen in het proces. Dit kan door communicatie en duidelijke procesafspraken in een LG. Deze procesafspraken behelzen ook de manier waarop in de LG wordt samengewerkt. Vanuit de LG in Harderwijk is waarderend gesproken over de drie onderdelen die naar voren kwamen in elke LG. Kennisdeling, ervaringen delen en nieuwe vragen opwerpen helpen het inhoudelijk verdiepen van een LG. Gelijkwaardigheid en samen leren vanuit ieders rol is daarbij het uitgangspunt. In alle LG's komt die gelijkwaardigheid aan de orde voor een goede uitvoering van de LG. Daarbij wordt ook letterlijk verwezen naar het gelijkwaardig zijn door in een kring te zitten.

4.5.2 Lessons-Learned

Omdat er binnen de LG's vanuit een participatieve aanpak is gewerkt (evaluatie per bijeenkomst is input voor vervolgbijeenkomsten en vervolgcacties) is aan betrokken onderzoekers binnen de diverse LG's zoals hierboven beschreven, gevraagd welke 'lessons learned' uit de LG's naar voren zijn gekomen. Deze lessons-learned worden vanuit de vraagstelling 'Welke 'lessons-learned' vanuit elke leergemeenschap zijn van belang voor het door ontwikkelen van de samenwerking binnen de regio Noord Veluwe?', weergegeven. Uit alle LG's komt naar voren dat bemensing vanuit alle kanten van de dynamische driehoek van belang is om inhoudelijk en kwalitatief goed te kunnen werken met vraagstukken die er zijn. Wisselingen van personeel, afwezigheid van personeel of het in- en uitvliegen bij een LG belemmeren het gezamenlijk leren en ontwikkelen in de dynamische driehoek. Vaste mensen zijn nodig voor continuïteit op proces en inhoud. Uit alle LG's komt naar voren dat ouders gelijkwaardige partners moeten zijn en dat ook gewoonweg zijn wanneer het een vraagstuk rondom hun kind betreft. Ouders moeten vanaf het begin worden meegenomen wil er sprake zijn van gelijkwaardigheid in een LG en gelijkwaardigheid in de dynamische driehoek. Daarnaast kan gewerkt worden met de expertises van ouders. Zet deze in voor thema's binnen de school. Te denken valt aan het voorbeeld van de Alfons Ariëns te Harderwijk waarbij ouders enquêtes hebben ontworpen voor alle ouders op school. De korte lijnen tussen de drie poten van de driehoek zijn belangrijk waarbij oog is voor elkaars expertises. Onophoudelijk nieuwsgierig blijven naar elkaars inzichten vanuit die expertises, binnen een LG als helpend om te leren van elkaar in de driehoek. In de samenwerking van de dynamische driehoek is de gemeenschappelijke ambitie van belang. Vanuit welke visie en gedachte handelt de school, de ouder en het CJG (of de jeugdgezondheidszorg)? Deze visie (uitgaan van dynamiek in de driehoek waarbij alle stemmen worden gehoord) dient leidend te zijn in de manier waarop wordt omgegaan met elkaar. Het dient de ontwikkeling van kinderen ten allen tijde. Daarbij is het van belang, zo blijkt uit alle leergemeenschappen, dat kinderen onderdeel zijn van de vraag als subject en niet als object. Een voorbeeld is hierbij het verder uitbouwen van kind gesprekken en het werken met de stem van het kind. Daarbij moeten de kwaliteiten van een kind als eerste voorop staan en niet het deficiëntie denken. Het kind mag worden gezien in de context. Daarom is het van belang dat de systemische visie verder uitgebouwd wordt zodat een brede benadering wordt gebruikt om het kind en diens ouders/ verzorgers maar ook leraren, goed te ondersteunen.

4.5.3 Overkoepelende thema's

Vanuit de verschillende LG's die binnen deze subsidie zijn uitgevoerd zijn een aantal overkoepelende thema's te benoemen die van belang zijn voor de samenwerking in de dynamische driehoek. Deze thema's worden hier benoemd vanuit de vraagstelling 'Welke overkoepelende thema's zijn er vanuit de diverse leergemeenschappen te halen voor wat betreft (nieuwe) denk- en handswijzen?' Ten eerste is het van belang dat er een duidelijke routekaart is voor het werken binnen de dynamische driehoek. Deze routekaart geeft niet slechts het proces weer van begeleiding en ondersteuning wanneer dit gewenst is maar geeft ook inzicht in de manier waarop diverse jeugdgezondheidsinstellingen en schoolorganisaties hun ondersteuningsstructuur hebben georganiseerd met hun partners. JOP is hiervan een passend voorbeeld. Deze routekaart dient ook bekend te zijn bij ouders en betrokkenen in de schoolorganisatie. Bekend maken, bekend houden en onderhoud blijven plegen in de samenwerking is nodig om blijvend goed te kunnen werken met elkaar.

Ten tweede zijn betrokken en aanwezige professionals een belangrijke voorwaarde voor het kunnen werken in de driehoek. Het is niet te voorkomen dat mensen wisselen van baan of plek maar een warme overdracht (waarin in's en out's

nauwkeurig worden gedeeld) is dan nodig om de dynamiek in de driehoek te kunnen borgen. Dit komt ten goede aan de doorlopende ontwikkeling van het kind en voor de ouders/ verzorgers.

Ten derde: kinderen en jeugdigen hebben, vanuit alle LG's geconcludeerd, nog nauwelijks een rol in de dynamische driehoek. De stemmen van kinderen zijn in diverse scholen wel vertegenwoordigd in een leerlingenraad of tijdens kindgesprekken maar dit is veelal nog minimaal. Luisteren naar kinderen en gebruik maken van hun input om nog dieper af te stemmen met de ontwikkelvraag en ondersteuningsbehoefte van het kind verdient vanuit alle LG's aandacht.

Als vierde is het hebben van een gezamenlijk belang waardevol binnen het leren en ontwikkelen van de dynamische driehoek zoals vormgegeven in een LG. Het daadwerkelijk oplossen van een vraagstuk dat vanuit meerdere perspectieven wordt benaderd bevordert het vertrouwen in elkaar en in elkaars expertises. Gezamenlijk belang werd ook gezien als het hebben van een gemeenschappelijke visie of een gedeelde ambitie.

In overeenstemming met het hebben van een gezamenlijk belang is als vijfde punt gelijkwaardigheid en wederkerigheid van werken met elkaar in de dynamische driehoek naar voren gekomen als thema. Daarbij worden ieders expertises gewaardeerd en gerespecteerd. Er is dan een open houding naar elkaar, er wordt geluisterd en met en van elkaar geleerd. Er wordt over-en-weer geleerd. Dit leren wordt bevorderd en vooral nog meer aangemoedigd wanneer de inhoud van de LG inhoudelijk aansluit bij de interessegebieden of vraagstukken die binnen de schoolorganisatie (leraren, ouders, kinderen, CJG) aanwezig zijn. In alle LG's komt dit als rode draad naar voren om een dynamische driehoek te doen slagen.

In dit hoofdstuk zijn de verschillende LG's beschreven op proces en bij sommigen ook iets meer op inhoud (naar gelang de uitvoering van de LG). De gevonden data vanuit het proces, lessons-learned en overkoepelende thema's zijn weergegeven. In het volgende hoofdstuk volgt de conclusie, discussie en aanbevelingen.

Hoofdstuk 5 Conclusie, discussie, aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt in het eerste deel een conclusie gegeven vanuit de gevonden resultaten, gecombineerd met een theoretische verantwoording, op de gestelde hoofdvraag: Hoe draagt het werken in een leergemeenschap in een school bij aan het versterken van de dynamische driehoek ten behoeve van het gezond opgroeien van jeugdigen? In het tweede deel van dit hoofdstuk worden enkele beschouwingen gegeven op de inhoud van dit onderzoek en het doorlopen proces.

5.2. Conclusie

In dit onderzoeksproject is vanuit een actiegerichte participatieve benadering gewerkt aan het beantwoorden van gestelde hoofdvraag. De participatieve benadering maakt mede dat elke manier van samenwerking binnen het gekozen middel (LG) uniek is. Mede omdat, zo stellen de Vries & Gilsing (2023), de betrokkenen, de situatie, het vraagstuk, de aanleiding etc. in iedere casus verschillend zijn. Dit vraagt in de praktijk een voortdurende afstemming van ouder(s)/ verzorger(s) en professionals om het kind en de jongere zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen in zijn of haar ontwikkeling. Bij deze manier van onderzoek doen wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid en een gelijk niveau van samenwerking. Hiervoor is het van belang dat elkaars perspectieven, leefwerelden en ideeën nadrukkelijk worden gekend en verkend, hetgeen geprobeerd is in de verschillende LG's binnen dit onderzoek. In de verschillende LG's waren vanuit de dynamische driehoek ouders en professionals aanwezig. De grootste groepen zijn gevormd door ouders, leden van een schoolorganisatie (niet leraren) te weten een directeur of intern begeleider, leden van het CJG, de onderzoekers en procesbegeleiders.

In het proces van ontwikkeling van de LG's is sprake geweest van wisselende aanwezigheid van deelnemers doordat mensen andere functies en/ of banen hebben gekregen. Dit heeft de noodzaak voor het helder hebben van duidelijke ambities, doelstellingen en een roadmap voor het werken in de dynamische driehoek, benadrukt. Om te werken in een dynamische driehoek is het kunnen 'rekening houden' met veranderende dynamieken (diversiteit in context, wisselingen, nieuwe inzichten, politiek werkelijkheden, etc.) in zo'n situatie essentieel. Er vindt een voortdurende wisselwerking plaats met de context, dit is ook de ervaren werkelijkheid in het proces van de verschillende LG's. Daarbij is in dit proces helder geworden dat het hebben en houden van een gezamenlijke ambitie (dit is divers benoemd in de LG's er is ook gesproken over visie of doel) de dynamische driehoek ondersteund en krachtiger maakt. Dit benadrukt een van de aspecten van goede samenwerking en deze ambitie wordt ontdekt door het vraagstuk goed met elkaar te verkennen door het stellen van vragen. Te weten waarvoor staan we met elkaar?, wat is het hogere doel?, waar willen we naartoe? en waar blinken we in uit? (van der Loo, Geelhoed & Samhoud, 2007). Wanneer deze vragen beantwoord worden er een bedoeling, een groter waartoe bepaald.

Bij de leergemeenschap vanuit de driehoek is de kerndoelstelling het leren en ontwikkelen van de diverse organisaties die deelnemen in de driehoek om jeugdigen een ononderbroken ontwikkeling te gunnen. Interesse in het thema van de LG werkt ondersteunend in het goed kunnen meedoen en aanhaken in een LG. Onophoudelijke nieuwsgierig zijn naar elkaar en naar elkaars praktijken en werkelijkheden is nodig om te bouwen vanuit diverse perspectieven aan een passende aanpak voor de ontwikkeling van het kind. De driehoek wordt gekenmerkt door ouders, professionals van de jeugdgezondheid en de schoolorganisatie. Vanuit de LG's is naar voren gekomen dat er gelijkwaardigheid nodig en vertrouwen om met elkaar te kunnen werken aan de context die nodig is voor gezonde ontwikkeling van het kind. Tijd en aandacht besteden aan het bouwen van die relatie, hoort daarbij. Dit zorgt voor vertrouwen.

In de verschillende LG's is sprake van aanwezigheid van alle betrokkenen. Grote afwezigheid, zo concludeerden nagenoeg alle LG's, waren de kinderen zelf. Er is veelal over kinderen gesproken en er zijn dingen voor hen bedacht. Dit vraagt aandacht en verdere doorontwikkeling binnen de driehoek. Fielding stelt dat het betrekken van kinderen bij schoolontwikkeling belangrijk is en dat daarbij nagedacht moet worden op welke manier deze betrokkenheid en samenwerking eruitziet (Fielding, 2011). Fielding gebruikt de ladder van participatie als een manier om volwassenen (veelal leraren) te laten

ontdekken welke patronen van luisteren worden toegepast met jeugdigen. Deze patronen gaan volgens Fielding over de manier waarop jeugdigen en volwassenen zich tot elkaar verhouden. Daarmee gaat, zo stelt Fielding in Verbeek & Ponte (2014), participatie altijd over de wijze waarop jeugdigen en volwassenen betrokken zijn op elkaar bij de initiatieven die er zijn. De gedachte die Fielding & Moss (2011) onderscheidt 'generatie-overstijgend leren'. Dit leren wordt gekenmerkt door oprechte openheid naar de ander, een continue dialoog, waarderen van de samenwerking en anders omgaan met machtspositie, het erkennen van mogelijkheden en kansen door te werken met diverse generaties en de participatie is gericht op actie en verandering. Daarbij zijn altijd vertrouwen, wederzijds leren en persoonlijk contact van belang. Laatst genoemde aspecten zijn van belang voor het kunnen leren van en met elkaar. Participatief samen leren in leergemeenschappen gaat uit van de opvatting dat elke stem ertoe doet in de leergemeenschap en dat elke stem een bijdrage levert aan de oplossing van het vraagstuk. Ondanks dat in dit onderzoek kinderen hun stem nog niet letterlijk is gehoord, zijn zij onderdeel van het grotere waartoe om zorg te dragen voor een zo'n optimale ontwikkeling van kinderen.

In de LG's wordt geconcludeerd dat ouders en professionals evenredig vertegenwoordigd moeten zijn. In een tweetal LG's waren ouders in de lead en dat heeft er mede voor gezorgd dat de contacten met andere ouders soepel kon verlopen. Een andere groep die in alle LG's niet evengoed vertegenwoordigd waren, zijn de leraren. Vanuit de schoolorganisatie werd grote betrokkenheid gezien en deze was voornamelijk vertegenwoordigd in de rol van een directeur en/of intern begeleider. Leraren zijn de professionals die dagelijks met kinderen werken, de kinderen zien en signalen oppakken wanneer er sprake is van mogelijke vragen over ontwikkeling en leren. In de doorontwikkeling is het nodig dat leraren tevens tijd en ruimte kunnen krijgen om te participeren in een LG.

Het werken in een LG vraagt om een routekaart, een structuur of kader van waaruit je met elkaar werkt en handelt in de dynamische driehoek. Deze routekaart geeft inzicht in scholen voor ouders en leraren in de manier waarop wordt samenwerkt in de dynamische driehoek, wat verwachtingen zijn, welke rollen een ieder kan innemen etc. Binnen de structuur van de dynamische driehoek heeft iedereen een eigen rol en positie. Daar zijn, systemisch gezien, rechten en plichten aan verbonden (Hameren-Broers, 2018). Het draait in de driehoek om interacties met elkaar. Alle rollen zijn daarin nodig en van belang. Om het werken in de dynamische driehoek goed te borgen door middel van een LG kan een beroep worden gedaan op de aspecten van het werken in een LG zoals gesteld door Lieskamp (2019). Een lerende gemeenschap kan dan in gesprek gaan met elkaar over de bouwstenen en ervoor zorgen dat deze aandacht krijgen. Deze bouwstenen: het hebben van een gemeenschappelijke visie (1), een ondersteunende leercultuur (2), een open en veilige leercultuur (3), ondersteunend leiderschap (4), een reflectieve leeromgeving (5), samenwerking (6), een onderzoekende houding (7) en een gezamenlijke verantwoordelijkheid (8) vormen inhoud van de dialoog tussen de betrokkenen in de dynamische driehoek.

Hoe draagt het werken in een leergemeenschap in een school bij aan het versterken van de dynamische driehoek ten behoeve van het gezond opgroeien van jeugdigen?

De opbrengst van het werken in een LG aan het gezond opgroeien van jeugdigen ligt in de basis in het leren kennen van elkaars praktijken. Luisteren naar elkaar, elkaars werelden leren begrijpen is daar een belangrijk onderdeel van. Ouders, professionals in de school en de jeugdgezondheid willen elkaars praktijken leren verstaan en vanuit gezamenlijkheid werken aan het gezond opgroeien van jeugdigen in en om de schoolorganisatie. Wederkerigheid, vertrouwen, het bouwen aan de relatie dragen zorg voor het 'hoe' in de dynamische driehoek. Collectief leren ontstaat wanneer een ieder in de driehoek vanuit diens perspectief volledig aanwezig kan en mag zijn. Uit de praktijken van de LG blijkt dat ouders daarin een belangrijke stem kunnen hebben wanneer deze ruimte wordt geboden. Het werken aan gezond opgroeien van jeugdigen vraagt om een duidelijk inhoudelijk thema waaraan betrokkenen in de dynamische driehoek zich kunnen verbinden in een LG. Een transparante opzet van werken in een LG moedigt het collectief leren aan.

5.3 Discussie

De discussie van dit onderzoek wordt weergegeven volgens de evaluatiemethodiek van Trimble & Lazaró (in Eelderink, 2021) van participatief onderzoek. Deze evaluatie wordt gesplitst in een proces- en resultatenevaluatie en kort toegelicht voor dit project. De procesevaluatie wordt opgenomen in de discussie, de resultatenevaluatie heeft een sterke overlap met het traditionele onderzoeksaspect van aanbevelingen en wordt derhalve daar verder toegelicht.

Procesevaluatie

1. Lokale betrokkenen zijn aanwezig. De betrokkenen hebben verbondenheid met het thema en de mensen die te maken hebben met het vraagstuk zijn aanwezig geweest in dit onderzoek. Tijd en ruimte voor leraren en kinderen vragen voor vervolg aandacht.
2. Belanghebbendenvariëteit. Er is gebruik gemaakt van een community-up aanpak waarin zoveel mogelijk betrokkenen konden deelnemen die te maken hadden met het vraagstuk. In de praktijk hebben we wel te maken gehad met wisselingen van betrokkenen. Warme overdracht voor goed vervolg is nodig voor continuïteit.
3. Representativiteit deelnemers. In de diverse LG's zijn vrijwel alle groepen vertegenwoordigd geweest (uitgezonderd de stem van kinderen). Er is vanuit die diversiteit gekeken naar vraagstukken die er lagen in de specifieke context van een school.
4. Deelname van betrokkenen in elk stadium. Het starten van een LG is veelal gedaan op initiatief van de projectgroep van de RKJ. Voor dit onderzoek kan niet 100% worden gesteld dat iedereen vanaf het begin betrokken is geweest en het volledige proces heeft kunnen doorlopen. Dit is een aandachtspunt voor vervolg. Ouders, leraren en kinderen kunnen vanaf de start nog meer worden betrokken.
5. Facilitering. Voor alle LG's geldt dat er voldoende facilitering is geweest om elkaars zienswijzen en kennis te leren kennen. Er was een groeiend besef van het nut en het nodig zijn van gelijkwaardigheid.
6. Collectieve besluitvorming. Omdat er gekozen is voor een LG waarin collectief leren uitgangspunt is, zijn gemaakte keuzes in de LG vanuit gezamenlijkheid ontstaan. Dit is een proces van leren van en met elkaar geweest.
7. Informatiebeheer. Informatiebeheer heeft te maken met specifiek jargon wat bij het vraagstuk hoort. In gezamenlijkheid is gezocht naar afstemming om de informatie en communicatie van passende kwaliteit te laten zijn. In het begin van de LG's is dit een zoektocht geweest omdat er soms veel professionals bij elkaar zaten en die gewend zijn te praten vanuit een bepaald vakjargon. Een ouder gaf aan dat deze de vrijmoedigheid heeft ervaren om dit ook te kunnen benoemen. De kerngroep bestond uit een vertegenwoordiging van de dynamische driehoek. De zittende ouder nam verantwoordelijkheid om taal zo dicht mogelijk te laten aansluiten bij de wereld van ouders en kinderen.
8. Aanpassingsvermogen. Dit gaat over de wendbaarheid van de LG. Alle LG's zijn gericht geweest op het collectief leren. De procesbegeleiders hebben voortdurend afgestemd op dat wat er gezegd werd (verbaal en non-verbaal), vragen gesteld en zorggedragen voor de dialoog onderling.
9. Kosteneffectiviteit. Dit aspect gaat over gecreëerde verbeteringen, verbruikte kosten, tijd en energie. Dit verschilt per LG. In alle LG's zie je, vooral in aanvang, dat er veel tijd en moeite is gestoken in het verkennen van de vraagstelling en om te ontdekken 'wat gaan we hier met elkaar doen en leren?'. Uiteindelijk is in alle LG's de kracht van het met en van elkaar leren duidelijk geworden. Een kritische noot bij dit aspect is wel dat de kerngroep uiteindelijk nog bestond uit mensen van de hogeschool Viaa en de ouder. Dit werd als lastig ervaren in het goed kunnen vormgeven van de dynamische driehoek omdat een zijde op een gegeven niet meer vertegenwoordigd is geweest door onvoorziene omstandigheden (personeelstekort).

5.4. Aanbevelingen

In de resultatenevaluatie wordt gekeken naar een achttal aspecten om te ontdekken of de LG heeft bijgedragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag in de specifieke praktijk waar de LG is beoefend. Hieruit volgen constatering, waarderingen en aanbevelingen voor vervolg.

1. Behalen van de doelen. Voor alle LG's geldt dat de inhoudelijk gestelde doelen zijn gehaald in die praktijk. Het hoofddoel om te ontdekken of een LG bedraagt aan het verstevigen van de dynamische driehoek kan gedeeltelijk als positief worden beschreven. Op korte termijn hebben de verschillende betrokkenen in de driehoek bijgedragen aan inhoudelijke thema's die gezond opgroeien van kinderen bevorderen. Op de lange termijn is er geen zicht op het effect van deze LG's. Het zou goed zijn om in de komende jaren bij de verschillende scholen langs te gaan om te vragen hoe de ontwikkelingen n.a.v. de LG nu zijn voor deze school, ouders, professionals in de dynamische driehoek om het effect nog nadrukkelijker te kunnen zien.
2. Uitkomsten en het proces zijn door deelnemers als succesvol beschouwd. Voor alle LG's geldt dat de inhoudelijke thema's hebben bijgedragen aan het succes van de LG. Omdat een LG een specifieke groep deelnemers betreft, blijft het wel een vraag in hoeverre de gevonden resultaten en successen een doorvertaling krijgen op lange termijn voor de dynamische driehoek. Er zijn immers veel veranderingen gaande. De acceptatiegraad bij een deel van de eindgebruikers is aanwezig en daarmee succesvol. De mogelijkheden vanuit elke LG om door te ontwikkelen binnen de dynamische driehoek zijn aanwezig. Deze zijn, volgens Ehlen (2014), doorslaggevend voor het vergroten van acceptatievermogen voor overige betrokkenen in het sociale domein. Dit bewust inzetten verdient blijvende aandacht.
3. Coproductie van kennis. Dit onderdeel betreft het samenvoegen van kennisbronnen waardoor nieuwe kennis en systeembegrip is ontstaan voor het gezond opgroeien van jeugdigen. Een belangrijk inzicht hierbij is het belang dat ouders, geredeneerd vanuit de LG's, mee willen denken en doen. Zij vormen een belangrijke en waardevolle partij in het vormgeven van de dynamische driehoek. Samenwerking vanuit gelijkwaardigheid, het samenvoegen van de perspectieven is winst voor het werken in het sociale systeem. De diverse interacties binnen deze systeemgerichte benadering wordt begrijpelijker doordat je nog meer rekening houdt met elkaar en niet meer uitgaat van een 'alwetende professional'. Samen nieuwsgierig zijn naar mogelijkheden waardoor nieuwe inzichten ontstaan. Vanuit de LG zou voorzichtig gesteld kunnen worden dat het collectief leren gemaakt heeft dat er meer bewustwording is gekomen op het principe van meezijdige partijdigheid. De perspectieven van betrokkenen leren te begrijpen en daarmee rekening houdend in het handelen en het bieden van mogelijkheden en oplossingen (naar Mameren-Broers, 2018).
4. Leren. Het leren vanuit de resultatenevaluatie gaat over capaciteitsopbouw en sociaalleren. Capaciteitsopbouw houdt rekening met in hoeverre nieuwe ontstane relaties en vaardigheden die zijn ontwikkeld het mogelijk maken om in de toekomst weer verder te gaan met een LG. Hier zien we wisselende reacties terug van de deelnemers. Iedereen waardeert de samenwerking. Een LG heeft aangegeven door te gaan met dit principe van leren. Een andere LG is na afronding gestopt. Sociaalleren gaat over de manier waarop de LG verandering van individuele waarden en gedrag teweeg heeft gebracht die van invloed is op de collectieve cultuur en normen. Over laatstgenoemde valt echter weinig te zeggen omdat hier in dit onderzoek niet expliciet naar is gevraagd.
5. Versterkte sociale netwerken. Dit onderdeel heeft betrekking op het ontstaan van nieuwe connecties van de deelnemers in de dynamische driehoek. Vanuit alle LG's zijn nieuwe netwerken ontstaan en elkaars praktijken dieper verkend. Hierbij is nadrukkelijk uitgesproken dat het werken in de dynamische driehoek werkt wanneer er sprake is van wederkerigheid en het willen leren verstaan van elkaars perspectieven. Dit is positief gewaardeerd bij de deelnemers.
6. Conflictresolutie. In de verschillende LG's is er sprake geweest van wisselingen in de samenstelling van een LG. Dit is niet altijd bevorderlijk geweest voor de voortgang. Daarom is het van belang om in aanvang na te denken op welke manier men wil omgaan met wisselingen en vooral om inzichtelijk te hebben op welke manier een eventuele overdracht plaatsvindt wanneer er sprake is van wisselingen. Veranderingen zijn immers niet te voorkomen omdat dit onderdeel uitkomt van de context waarbinnen de dynamische driehoek zit. De context beïnvloedt altijd de samenwerking en dus moet er blijvend goed gekeken worden naar die context en hoe daarop in te spelen (Kaats & Opheij, 2023). Communicatie en een transparant proces kunnen hierbij ondersteunen.

7. Legitimiteit. Een LG met als uitgangspunt dat er gewerkt wordt in de dynamische driehoek is legitiem als de driehoek ook daadwerkelijk goed vertegenwoordigd is en het vraagstuk door alle betrokkenen in die driehoek wordt gezien als waardevol, zo blijkt uit de aanbevelingen van respondenten uit de LG. In het begin was dit bij sommige LG's zoeken maar door het nadrukkelijk blijven verkennen van de vraag achter de vraag, zijn de uitkomsten van de LG's door deelnemers als helpend gewaardeerd.
8. Invloed en impact van de resultaten. Over de maatschappelijke impact van het werken in een LG om te werken aan de doelstellingen van gezond opgroeien van jeugdigen kunnen geen grote uitspraken worden gedaan. De impact is in elk geval bij betrokkenen vanuit schoolorganisaties, ouders en jeugdgezondheidsorganisaties een toenemend bewustzijn om systemisch te werken en te kijken naar vraagstukken die jeugdigen aangaan. Deze maatschappij vraagt om samenwerking waarin de schotten tussen jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg en onderwijs verdwijnen ten behoeve van de gezonde ontwikkeling van een kind of jongeren. De LG's hebben hier een bescheiden bijdrage aan geleverd. Gezamenlijk vervolgonderzoek is nodig in de diverse praktijken om meer 'good informed practices' te ontwikkelen die bijdragen aan een groeiend bewustzijn in denken en doen voor het gezond opgroeien van onze jeugd, de volwassenen van de toekomst. De dynamische driehoek kan hier een belangrijk vliegwiel in zijn.

Bronnen van waarde

- Albers, S., & Kruiter, A.J. (2020). *Doen Wat Goed Is*. vanGennep.
- Beurskens, E., Linde van der, M., Baart, A. (2022). *Presentie*. Coutinho.
- Eelderink, M (2021). *Handboek Participatief Onderzoek*. SWP.
- Ehlen, C. (2014). *Co-creation of Innovation, Investment with and in Social Capital*. OU.
- Fielding, M. (2011). Patterns of partnership: Student Voice, Intergenerational Learning and Democratic Fellowship. In L. Kelly & N. Mockler (eds.), *Rethinking Educational Practice Through Reflexive Inquiry: Essays in Honour of Susan Groundwater-Smith* (pp.61-75). Springer.
- Hart, R. (1992). [Children's participation: From tokenism to citizenship](#), R Hart - UNICEF Innocent Research Center, 1992.
- Kaats, E., & Opheij, W. (2023). *Leren Samenwerken*. Boom.
- Lieskamp, M. (2019). *De Professionele Leergemeenschap in het Onderwijs*. Pica.
- Mameren-Broers van, S. (2018). *Systeemgericht Werken in Sociale Beroepen*. Boom.
- Ruijters, M. (2019). *Queeste naar Goed Werk*. Management Impact.
- Schon, D. (1983). *The Reflective Practitioner, How Professionals Think in Action*. Basic Books.
- Senge, P. (2006). *The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organisations*. Bantam DoubleDay Dell.
- Sherry R. Arnstein's "A Ladder of Citizen Participation," *Journal of the American Planning Association*, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224.
- Spoelstra, T., Zijlstra, J., & Paalman-Dijkenga, I. (2024). *Levenswaardig Leren in Onzekere Tijden*. Vaa. (inprint)
- Stoof, A. (2024). *Perspectieven*. Zilt.
- Verbeek, G., & Ponte, P. (2014). *Participatie in het Onderwijs*. Boom.
- Verbiest, E. (2012). *Professionele Leergemeenschappen. Een inleiding*. Garant.
- Vries, P. de, & Gilsing, R. (2023). *Ouders, Onderwijs en Jeugdzorg in Verbinding*. Coutinho.

Bijlagen

Bijlage 1 - Praatplaat LG 't Sterrenlicht 't Harde

Bijlage 2 - Rapportage LG de Wegwijzer Oldebroek

De factsheet van LG de Wegwijzer wordt als losse pdf bijgeleverd bij deze onderzoeksrapportage.

Bijlage 3 - LG Alfons Ariëns Harderwijk Publicatie

Dit artikel is de word-versie van het origineel. Het vrijgeven van het artikel is op 12-12-2024, dan is deze als download beschikbaar vanuit de site van viaa.nl bij publicaties van Goede Onderwijspraktijken.

Artikel:

Een professionele leergemeenschap: Het appèl dat je doet op elkaar.

Elke stem telt binnen een professionele leergemeenschap (plg).

Tekst: Elske Brouwer-Schudde, MA

Onderwijskundige en onderzoeker binnen het lectoraat Goede Onderwijspraktijken

Hogeschool Viaa, Zwolle

In een plg is elke stem relevant. Hoe ontstaat een goede samenwerking? Wat is er voor nodig om alle betrokkenen gelijkwaardig samen te laten werken vanuit een gedeeld verlangen aan een gezamenlijke ambitie? Het gaat in dit artikel over het starten en samenwerken in een plg rondom een pedagogisch en didactisch vraagstuk in een basisschool en hoe dit zo succesvol mogelijk zou kunnen verlopen.

Mooie voorbeelden uit de praktijk

In Harderwijk is op een basisschool een plg ontstaan omtrent het onderwerp over mediawijsheid. Vanuit de school en ouders ontstond deze vraag en verschillende betrokkenen haakten aan. Hoe zorg je als school voor een doorgaande leerlijn op gebied van sociale media in relatie tot hoe de kinderen hiermee omgaan in school en thuis?

In Nunspeet is op een basisschool een plg ontstaan om de vraagstukken die er zijn vanuit ouders en school meer te stroomlijnen. Waar kun je als ouder naartoe bij vragen over uitdagingen in de opvoeding? Kun je hiervoor bij een intern begeleider terecht of is het passend om de vraag te stellen aan iemand bij het Centrum voor Jeugd en Gezin? Ouders wilden elkaar meer vinden en hier ontstond vanuit school en jeugdhulp een gedeeld verlangen.

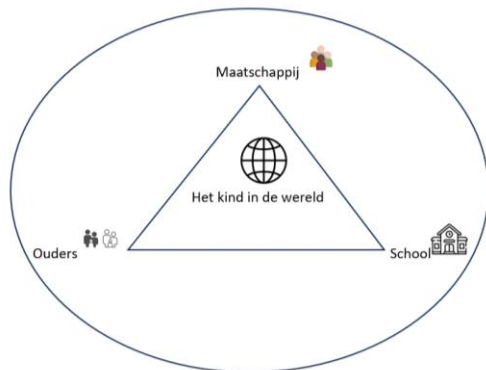
Wat is een plg?

“Er bestaat nog geen universele definitie van een plg. Een plg kan in verschillende contexten verschillende interpretaties hebben, maar er lijkt een brede internationale consensus te bestaan dat het een groep mensen suggereert die hun praktijk delen en kritisch ondervragen op een voortdurende, reflectieve, collaboratieve, inclusieve leergerichte en groeibevorderende manier” (Mitchell & Sackney, 2000; Toole & Louis, 2002). (McMahon et al., 2006, p.222).

Een plg is een gemeenschap van betrokkenen met een gezamenlijke ambitie die samen tijdens het gehele proces deze ambitie verder concreet maken. In het onderwijs zie je verschillende vormen van plg's voorbijkomen. Er zijn bijvoorbeeld leergemeenschappen waarbinnen samengewerkt wordt met ouders, kinderen, en jeugdhulp. Elke stem telt en daarom wordt er nauwkeurig onderzocht welke stemmen aan tafel horen te zitten. Een plg wordt gevormd door betrokkenen die nieuwsgierig zijn naar een vraag vanuit een bepaalde ambitie. Een plg bestaat veelal uit een serie ontmoetingen waarin ieders inbreng nodig is. Elke

bijeenkomst kan het nodig zijn om te beginnen met een rondje kennisoogst rondom hetzelfde onderwerp vanuit eenzelfde visie. Kennis en ervaring wordt gedeeld om de praktijk te onderzoeken en te verbeteren. Het uitwisselen en het kritisch ondervragen hiervan staat centraal. Op deze manier zijn alle betrokkenen ingespeeld op elkaar en maken ze de verbinding om te zorgen voor een passend aanbod voor en met de doelgroep kinderen.

McMahon et al. (2006) benoemen verschillende kenmerken van een plg (Hord, 2004; Louis et al., 1995) en noemen onder andere de samenwerking vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Een plg draait om het verbeteren van de praktijk, het gaat dus altijd om driedimensionaal werken, de dynamische driehoek:

Vanuit deze cirkel, welke de gezamenlijke ambitie vertegenwoordigt, wordt er samengewerkt om te zorgen voor aansluiting op dit kind in deze school in deze wereld. Vanuit een lange termijn ambitie krijgt elke bijeenkomst vorm. Dit geeft de bedoeling weer van waar de plg naartoe werkt en waarom dit zo belangrijk is. In het voorbeeld van Harderwijk is de langetermijn ambitie om een doorgaande leerlijn voor mediawijsheid te creëren met de betrokkenen. In de aanloop naar dit einddoel worden er mediasnacks geschreven en gedeeld. Ook werd een ouderavond georganiseerd in de vorm van theater om een ieder op de hoogte te stellen over dit proces, maar ook het belang ervan weer te geven. Maar wat zijn nu werkbare principes in zo'n leergemeenschap? Wat maakt dat het echt kan bijdragen aan de praktijk?

Werkbare principes

Samenwerking

Wanneer het gaat om het opstarten van een plg, hoort er sprake te zijn van dit gedeeld verlangen. Samen willen ontdekken en onderzoeken wat passend zou kunnen zijn naar aanleiding van het vraagstuk dat er ligt. In de uitwerking ervan gaat het altijd om degenen die het betreft. Voor wie is het passend om erbij te zijn? Vanuit dit verlangen wordt een appèl gedaan op professionals die eigenlijk niet zouden kunnen weigeren om zich hieraan te verbinden. In het vraagstuk van Nunspeet bijvoorbeeld is het CJG een onmisbare instelling in de samenwerking omtrent het vraagstuk dat er ligt. Hoe kunnen we vanuit de gezamenlijke ambitie zo goed mogelijk aansluiten bij de kinderen en hoeveel ruimte is er voor de kinderen om hierover mee te denken? Een plg is echter niet alleen kindgericht. Het is ook wereldgericht, want in de plg staan de vragen centraal die we in deze wereld tegenkomen.

Gelijkwaardigheid

In de verschillende processen die we mochten ervaren tijdens het werken in plg's, kwam het werkbare principe naar voren dat het voorwaardelijk is om te werken vanuit gelijkwaardigheid. Wanneer van hieruit gewerkt wordt kan er vertrouwen in elkaars inbreng ontstaan. Wanneer er wordt gestart met een plg is het belangrijk om alert te zijn dat een professional, denk hierbij aan de ouder, zich ongelijkwaardig zou kunnen voelen ten opzichte van de andere deelnemers. Juist door met ouders al in de voorfase te verkennen wat een plg precies inhoudt, of ouders te laten starten en vervolgens de andere deelnemers aan te laten haken, starten alle betrokkenen vanuit gelijkwaardigheid. De aanloop tot het daadwerkelijk samenwerken in een plg is cruciaal. Bij het gelijkwaardig te werk gaan is, vanuit vertrouwen, zichtbaar verschil in aanpak. Ieder heeft een stem en deze werd gehoord, verkend en concreet gemaakt.

Gedeeld verlangen

McMahon et al. (2006) noemen dat er gewerkt hoort te worden vanuit gedeelde waarden en visie. Vanuit dialoog en consensus kom je binnen de plg tot besluitvorming. De ambitie komt voort uit de gezamenlijke visie en vanuit verschillende waarden van de deelnemers gaat een ieder te werk. McMahon et al. (2006) noemen ook het kenmerk dat er “zowel groepsleren als individueel leren wordt bevorderd” (McMahon et al., 2006, p.226). De driehoek werkt gelijkwaardig wanneer er leren ontstaat bij elk individu en bij de groep als geheel en dit geleerde wordt gedeeld en samen in praktijk gebracht. Samen wordt de verantwoordelijkheid gedragen vanuit een gedeeld verlangen. In het voorbeeld van Nunspeet wordt de verantwoordelijkheid gevoeld en ook gedeeld met de andere ouders in school. Middels een enquête onder alle ouders worden de vraagstukken die er zijn in kaart gebracht om vervolgens te kijken met elkaar wanneer je bij wie terecht zou kunnen. Dit is mogelijk vanuit de leergemeenschap, aangezien daar ook de betrokkenen aan verbonden zijn.

Praktische randvoorwaarden

Een plg kan succesvol vervolg krijgen wanneer, als praktische randvoorwaarde, er een voorzitter is die de input verzamelt en een programma maakt voor elke bijeenkomst. Dit kan ook wisselend voorzitterschap zijn binnen de plg. Iedere inbreng tijdens de bijeenkomsten heeft een opbouwend aspect, het voedt de gezamenlijke ambitie. Tevens is het belangrijk dat een ieder op het afgesproken tijdstip aanwezig is in een geschikte ruimte. Hierbij is de inrichting en hoe en waar men plaatsneemt van belang. Er wordt letterlijk samengewerkt in een kring, zodat de gelijkwaardigheid duidelijk zichtbaar is. Hierbij gaat het naast aanwezig zijn op dit tijdstip en in deze ruimte ook om echt aanwezig te zijn. Ouders in de plg van Nunspeet geven ook aan dat ze het prettig vinden dat er in een behoefte wordt voorzien. In de plg is ander contact zichtbaar dan in de snelheid van halen en brengen. De vraag is dan ook: Ben je daadwerkelijk beschikbaar in het hier en nu?

Raken van het hart van de lerende

We komen hier bij het hart van de lerende. In de kern van leren en ontwikkelen gaat het om het raken van het hart. Een ieder in de plg stelt zich lerend en toegankelijk op. Dit vraagt nogal wat... In hoeverre voel je dat je welkom bent en dat jouw inbreng waarde heeft en waarde toevoegt? Dit vraagt onuitputtelijke nieuwsgierigheid naar de ander toe en uitstekende luistervaardigheden. Het open en eerlijk delen van elkaars praktijk en dit kritisch mogen ondervragen op een voortdurende, reflectieve,... legerichte en groeibevorderende manier” (McMahon et al., 2006, p.222), blijkt voorwaardelijk om een plg te laten bijdragen aan de desbetreffende praktijk. Wanneer we hierbij het hart van de lerende mogen raken, doen we tijdens een plg proces een appèl op elkaar en op elkaars verantwoordelijkheid met de kinderen in deze wereld.

SAMEN geraakt worden.

5 tips

Tip 1

Het vraagstuk zorgt voor een appèl op professionals die eigenlijk niet zouden kunnen weigeren zich hieraan te verbinden. Zorg ervoor dat het onderwerp ondersteunend hoort te zijn in het aanbod voor en met kinderen in relatie tot zichzelf en de ander in deze wereld.

Tip 2

Om gelijkwaardigheid te vergroten is het belangrijk om ouders, wanneer het gaat om een leergemeenschap tussen ouders, school en zorg, te betrekken vòòr de start van de daadwerkelijke plg. Een plg streeft vanaf het begin naar de gelijkwaardige omgang.

Tip 3

Zodra de plg van start is gegaan is het belangrijk om te weten waar je met elkaar naartoe wil werken, de gezamenlijke ambitie genoemd.

Tip 4

Start elke bijeenkomst met een rondje kennisoogst rondom het onderwerp. Het uitwisselen en reflecteren hierop staat centraal om de praktijk te verbeteren.

Tip 5

Een voorzitter of roulerend voorzitterschap is nodig om input te verzamelen en het programma maakt voor elke bijeenkomst. Zit bij voorkeur in een kring om gelijkwaardigheid te laten zien vanuit de plek waar een ieder meedoet. Wees onuitputtelijk nieuwsgierigheid naar de ander toe vanuit uitstekende luistervaardigheden.

Dit artikel is geïnspireerd op basis van de volgende bronnen.

Baart, A. (2004). *Een theorie van de presentie*. Uitgeverij LEMMA BV

Bolks, T. K., & Paalman, I. (2021). *Wie ben je? wie wil je zijn als leraar?: een boek over persoonlijk meesterschap van leraren*. Viaa

Hubeek, J.J. (2022). *Lisette Bastiaansen over Aandachtige Betrokkenheid*. Geraadpleegd op 28 november 2023, van [#50 Aandachtige betrokkenheid – Meesterwerk Podcast \(janjaaphubeek.nl\)](#)

Mcmahon, A., & Stoll, L., & Thomas, S.M., & Wallace, M. (2006). *Professional Learning Communities. A Review of the Literature*. Geraadpleegd op 28 november 2023, van [ResearchGate](#)

